

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Mejavšek

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

SAMOMORI – GROŽNJA NACIONALNI VARNOSTI

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

VSEBINSKO KAZALO

1. UVOD	4
2. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI DEL	6
2.1. Opredelitev predmeta	6
2.2. Cilji proučevanja	6
2.3. Hipoteze	7
2.4. Metode dela	7
2.5. Posebnosti in omejitve	8
2.6. Temeljni pojmi	9
2.6.1. <i>Samomor</i>	<i>9</i>
2.6.2. <i>Nacionalna varnost</i>	<i>11</i>
3. SAMOMORILNOST V SLOVENIJI	13
3.1. Vzroki za samomor	13
3.1.1. <i>Agresivnost</i>	<i>18</i>
3.2. Samomori v preteklosti	20
3.3. Glavne karakteristike samomorilcev	23
3.3.1. <i>Spol samomorilcev</i>	<i>23</i>
3.3.2. <i>Načini samomora</i>	<i>25</i>
3.3.3. <i>Letni čas in dan samomorov</i>	<i>26</i>
3.3.4. <i>Nacionalni značaj</i>	<i>26</i>
4. SAMOMORI – GROŽNJA NACIONALNI VARNOSTI	28
4.1. Samomori - vir ogrožanja v javnomnenjskih raziskavah	31
4.1.1. <i>Primerjava raziskav leta 1999 in 2001</i>	<i>33</i>
4.2. vojna in samomori	35
4.2.1. <i>Vojna za osamosvojitve Slovenije</i>	<i>37</i>
4.2.2. <i>Obleganje Sarajeva med leti 1992 in 1995</i>	<i>41</i>
4.2.3. <i>Hrvaška od leta 1991 do leta 1995</i>	<i>43</i>
5. ZAKLJUČEK	45
6. LITERATURA	48
6.1. Samostojne publikacije	48
6.2. Zborniki	50
6.3. Članki	50

6.4. Internetni viri.....	51
6.5. Dokumenti.....	51
6.6. Ustni viri.....	51
7. PRILOGA	52

KAZALO TABEL

Tabela 1: Gibanje količnikov samomora na Kranjskem oz.v Sloveniji od leta 1873 do 1980	21
Tabela 2: Koeficienti samomora v Jugoslaviji	22
Tabela 3: Število samomorov med moškimi in ženskami med leti 1990-2001	23
Tabela 4: Število samomorov in vseh umrlih med leti 1990-2000	29
Tabela 5: Število prometnih nezgod med leti 1990-2000	30
Tabela 6: Samomori po mesecu smrti	40
Tabela 7: Število samomorov v Sarajevu od leta 1983 do leta 1997	41
Tabela 8: Samomori na Hrvaškem	43
Tabela 9: Način samomora na Hrvaškem med 1987- 1990 in med 1991 do 1994	44
Tabela 10: Starostne skupine moških samomorilcev	52
Tabela 11: Starostne skupine ženskih samomorilk	53
Tabela 12: Načini samomora med moškimi.....	54
Tabela 13: Načini samomora med ženskami.....	54

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Koeficienti samomora v Jugoslaviji	22
Graf 2: Število samomorov med moškimi in ženskami med leti 1990-2001	23
Graf 3: Zaznavanje samomorov, kot grožnja nacionalne varnosti v SJM 99/1	32
Graf 4: Zaznavanje samomorov, kot grožnja nacionalne varnosti v SJM 01/3	33
Graf 5: Število samomorov po mesecih v letu 1991	40

1. UVOD

Vsak posameznik se počuti ogroženega zaradi groženj in vseh tistih pojavov, ki ogrožajo njegovo existenco in zmanjšujejo njegovo kakovost življenja. Veliko ljudi umira zaradi vojn, terorističnih napadov in drugih oblik nasilnih smrti. Resen problem pa so državam pričele postajati naraščajoče nevojaške grožnje, kamor se uvrščajo vsi tisti pojavi, ki ogrožajo člane neke družbe in se razširijo na nacionalno raven. Kot primarni element nacionalne varnosti mora država svojim prebivalcem zagotavljati varnost pred vsemi oblikami groženj: tradicionalnimi, kjer je v ospredju vojaška sila, ter pred ostalimi viri ogrožanja, katerih posledice so kršenje človekovih pravic in onemogočanje razvoja posameznikov. Vsi pojavi, ki pri ljudeh povzročajo občutek ogroženosti so pomembni za nacionalno varnost. Zaradi novih, »sodobnih groženj« je nacionalna varnost postala širši pojem. Pomembna subjekta nacionalne varnosti postajata posameznik in prebivalstvo, ter njuna fizična samoohranitev.

V Sloveniji že nekaj desetletij za posledicami samomorov umre precej Slovencev. Tudi v svetu so samomori resen problem. Kar pomeni, da vsak pojav označen kot varnostni problem, danes ni več omejen le na sfero posameznika. Po zadnjih podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) je leta 2000 zaradi nasilnih smrti (vojne, umori, samomori) umrlo 1,6 milijona oseb. Od tega polovico vseh nasilnih smrti pripisujejo samomorom. Žrtve vojn, umorov, naravnih nesreč, so naključno izbrani posamezniki, zaskrbljujoče pa je, ker so samomorilci žrtve načrtovane agresivnosti in samodestruktivnosti. Slovenci zato izstopamo med drugimi narodi po visokem koeficientu samomorilnosti, težko pa je izpostaviti glavni razlog za tako visoko število samomorov. Visoke koeficiente samomorov je Slovenija pričela dosegati po prvi svetovni vojni, tudi v bivši domovini Jugoslaviji je Slovenija izstopala po najvišjem koeficientu samomorov med drugimi republikami. V sedemdesetih letih je bilo med Slovenci, zlasti med mladimi intelektualci, celo moderno umirati zaradi samomora. Z osamosvojitvijo Slovenije, višjo stopnjo demokracije, zagotovljenimi človekovimi pravicami in odpiranjem v svet, se napoved zmanjšanja koeficienta samomorilnosti ni uresničila.

Vrednost življenja je v očeh samomorilca ničvredno in brez pomena. Odločitev za samomor je v demokratičnih državah izraz svobodne volje in ni označeno kot kaznivo dejanje. Samomor je individualna odločitev posameznika do trenutka, ko število nasilnih smrti od lastne roke ne prične intenzivno in prekomerno naraščati, ter postane širši problem. V diplomu

samomor ni izpostavljen, kot moralno ali nemoralno dejanje, ki je vredno obsojanja in stigmatiziranja, ampak je bil moj namen samomore prikazati kot grožnjo nacionalni varnosti. Z obravnavano temo sem želela prikazati, da samomori niso le psihološko patološki problem, ampak družbeni konstrukt s pomembnimi varnostnimi implikacijami.

Samomori so uničevalni pojavi, ki se dogajajo neodvisno od družbenih razmer, političnega sistema, notranjih kriz, ali vojn. Spreminja se le njihova intenzivnost. Zato me je zanimal trend spreminjanja samomorov med vojnami. Čeprav na videz nerazdružljiva pojma, kot sta vojna in samomori, obstaja med njima določena povezanost, kar so ugotavljali tudi sociologi, ki so se podrobno ukvarjali s suicidalno problematiko. Durkheimova trditev je bila, da število samomorov med vojno upada. V suicidologiji je bila ta ugotovitev vsesplošno sprejeta in se skozi desetletja ni spreminjala. Glede na to, da je od časa postavljene hipoteze preteklo že veliko let, sem predvidevala, da hipoteza ni več popolnoma ustrezna. Z analiziranjem številom samomorov v Sloveniji, na Hrvaškem in v območju Sarajeva v času vojne, sem preko statističnih podatkov primerjala aktualnost upadanja števila samomorov. Za lažjo primerjavo in možna odstopanja sem gibanje samomorov prikazala v miru, med vojno in po vojni.

2. METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI DEL

2.1. Opredelitev predmeta

Nacionalna varnost se nanaša na dejavnosti določene države, ki skušajo preko različnih družbenih dejavnikov in sredstev zagotavljati zaščito naroda, ozemeljske celovitosti in suverenosti. Na drugi strani mora država, kot element nacionalne varnosti posameznikom zagotavljati varnost in omogočati kakovost življenja. Število Slovencev, ki umirajo zaradi samomorov, je med relativno majhnim številom prebivalstva visoko. Zaradi različnih vzrokov za samomor in visokega naraščanja predstavljajo resen problem, zato je predmet proučevanja samomor kot grožnja nacionalni varnosti.

2.2. Cilji proučevanja

Moj cilj je bil ugotoviti, ali samomori ogrožajo nacionalno varnost Slovenije. To sem ugotavljala na osnovi statističnih podatkov o gibanju samomorov v določenem obdobju, zanimali so me razlogi, ki vodijo ljudi do tako okrutnih dejanj, bistveni sta bili tudi dve javnomnenjski raziskavi v katerih so samomori opredeljeni, kot grožnja nacionalni varnosti Slovenije. Med drugim je bil moj cilj ugotoviti:

- ali je agresivnost najpomembnejši dejavnik samomora v Sloveniji;
- kaj se dogaja s številom samomorov na določenih vojnih območjih v bivši Jugoslaviji;
- kateri so najpomembnejši vzroki za samomor, ki ogrožajo varnost posameznikov in posledično tudi širšo družbo;
- razlika samomorilnosti glede na spol.

Diplomsko delo zajema teoretične opredelitve definicije samomora in nacionalne varnosti. Zajeti so empirični in statistični podatki o gibanju samomorov. Analizirala in pojasnjevala sem grafe, ter tabele iz uporabljenih statističnih podatkov. Interpretirala sem tudi dve javnomnenjski raziskavi iz leta 1999 in leta 2001, ki sem jih obdelala z SPSS programom.

2.3. Hipoteze

Zaradi lažjega vsebinskega razumevanja in boljše sistematičnosti sem postavila dva niza hipotez. Prvi zajema eno splošno hipotezo, ki sem jo razčlenila na tri izvedene hipoteze in drugi niz, kjer je postavljena le ena splošna hipoteza. Hipoteze so deduktivno-induktivne narave. Določene hipoteze so izpeljane iz teoretičnih spoznanj in statističnih dejstev iz katerih sociologi postavijo določene značilnosti samomorilnega vedenja, določene pa se navezujejo na konkretne statistične podatke, a so popolnoma nove.

Splošna hipoteza 1: Samomori ogrožajo nacionalno varnost v Sloveniji.

Izvedena hipoteza 1: *Število samomorov med moškimi je večje kot pri ženskah.*

Izvedena hipoteza 2: *Najpomembnejši vzrok za visoko stopnjo samomorov v Sloveniji je agresivnost.*

Izvedena hipoteza 3: *Vzroki za samomor ogrožajo nacionalno varnost.*

Splošna hipoteza 2: Število samomorov v vojnah upada.

2.4. Metode dela

Pri verifikaciji hipotez sta bili uporabljeni dve metodi družboslovnega raziskovanja.

Med teoretičnimi metodami sem uporabila:

- **deskriptivno metodo**, ki mi je služila pri opisovanju temeljnih pojmov s področja samomorov in nacionalne varnosti in je praktično uporabljena v vseh delih diplome, kjer opisujem določene lastnosti pojmov, povezanih z mojo temo.
- **metodo deskriptivne analize vsebine pisnih in elektronskih virov**. Ta metoda mi je pomagala, da sem s pridobivanjem informacij in drugih podatkov iz različnih virov oblikovala jedro diplomske naloge. Oprla sem se na različne vire: knjige, internet in članke. Osnovo pri proučevanju samomorov so mi predstavljale knjige s področja suicidologije in leksikoni s področja psihiatrije in psihologije, s katerimi sem pojasnjevala pojave, ki so se nanašali na mojo temo.
- **metoda statistične obdelave podatkov**. Rezultati, ki sem jih dobila s pomočjo SPSS programa pojasnjujejo dve javnomnenjskih raziskavi iz leta 1999 in 2001, v katerih so samomori opredeljeni kot grožnja nacionalni varnosti Slovenije.

- **sekundarna analiza podatkov.** Analizirani so samomorji v določenem obdobju. Nekateri statistični podatki o samomorjih sem uporabila iz Zdravstvenih statističnih letopisov, druge pa iz internetnih virov. Iz teh podatkov sem računala odstotke in povprečja. Dobljene podatke sem uporabila, kjer je bilo to potrebno in jih hkrati tudi pojasnjevala.

Med empiričnimi metodami sem uporabila metodo pogovora z dr. Andrejem Marušičem, slovenskim suicidologom in direktorjem Inštituta za varovanje zdravja, z dr. Ivanom Djurićem zdravnikom splošne medicine iz Petrovč in dvema anonimnima posameznikoma, ki sta v preteklosti poskušala napraviti samomor. Na njuno izrecno željo nisem objavila celotnega pogovora, ampak sem uporabila le določene odgovore in jih vključila v posamezne dele diplome.

2.5. Posebnosti in omejitve

Na začetku pisanja diplome sem si pri dokazovanju druge splošne hipoteze - število samomorov med vojno upada, zastavila cilj, da bom primerjala število žrtev samomora med vojaki in število žrtev samomora pri civilnem prebivalstvu. Kljub mnogim prošnjam na hrvaška, bosanska ministrstva in njihove veteranske organizacije nisem dobila nobenih podatkov. Če sem pa že dobila kakšen odgovor, je vključeval pojasnilo, da natančni podatki o številu samomorov pri vojaki med vojno ne obstajajo in tudi ne razpolagajo z njimi. Zato sem svoj prvotni cilj morala opustiti. Prikazala sem koeficiente samomorov izračunane za celotno prebivalstvo v določenem letu in ga pojasnila med vojnimi obdobjem.

Podatki o številu samomorov za Slovenijo so dostopni le do leta 2001. Novejših podatkov nisem mogla dobiti niti na Inštitutu za varovanje zdravja, ker tudi sami še ne razpolagajo z njimi.

Pretrajljiva sta bila pogovora z dekletom in fantom, ki sta poskušala napraviti samomor. V pogovoru z njima so teoretične hipoteze o samomorilcih postale nepomembne, pred mano sta se odvrteli dve zgodbi, dve tragediji mladih, izobraženih posameznikov, ki sta nekoč izgubila smisel življenja. Še vidim pred sabo roko brazgotin in zarez, ki jih je pustila britvica, kot dokaz, da lahko smisel življenja izgubijo že zelo mladi ljudje.

2.6. Temeljni pojmi

Za razumevanje naloge sem med temeljnimi pojmi bolj natančno opredelila samomore in nacionalno varnost. Nacionalna varnost ni enostranski pojem, ker vključuje več elementov. V okviru definicije nacionalne varnosti bo posredno izpeljana tudi definicija groženj, saj je bil moj primarni namen prikazati samomore kot grožnjo nacionalni varnosti. Pri opredeljevanju samomorov sem zaradi kompleksnosti samomorilnega dejanja navedla več definicij.

2.6.1. Samomor

Raznolikost definicij samomora dokazuje, da so naslednji avtorji k problematiki suicidalnosti pristopali skozi različne pristope. Psihoanalitične teorije iščejo glavne razloge za samomor v posameznikovi notranjosti, predvsem v travmatičnih dogodkih in situacijah, ki jim je bil posameznik izpostavljen v času svojega življenja. Za avtorje, ki se lotevajo suicidalne problematike iz sociološkega vidika, so osebni razlogi za samomor sekundarnega pomena, večji poudarek je na vzrokih, ki izvirajo iz družbene realnosti in širših posledicah samomora.

Samomor, suicid: nameren odvzem življenja samemu sebi. V sodobnih državah samomor in poskus samomora nista kazniva, pač pa sta kazniva napeljevanje k samomoru, ali pomoč pri samomoru. (Dolinar in Knop 1998: 930)

Kratko in jedrnato definicijo samomora poda Miličinski (1985: 11), ki je samomor (suicidum) opredelil, kot dejanje s katerim se človek usmrti. Pri tem ga vodi težnja, da si vzame življenje, oziroma je bil takšen namen iz njegovega vedenja očiten za okolico .

Samomor ni bolezen, je proces, ki se je pri človeku pričel že davno pred končnim dejanjem, je zaključek vrste življenjskih dogodkov, izgub in prizadetosti, je odraz stisk, krize ali pa simptom določenega kriznega dogajanja pri človeku (Mrevlje 1995:105). Samomor je posledica neprijetnih dogodkov in situacij v samomorilčevem življenju, je bilanca duševnih kriz in trpljenja posameznika, ki se zlomi pod pritiskom obremenitev in poišče rešitev v samomoru. Samomorilci so veliki sovražniki svojega življenja in tudi ljudi iz bližnje okolice, ki so velikokrat vzrok njihovega trpinčenja, vendar svoj bes zaradi občutka krivde in želje po samokaznovanju ne usmerijo na druge ljudi, ampak nase.

Trstenjak (1991: 127) je samomorilce označil za duševno motene osebnosti, ki se pri zdravi pameti ne bi odločali za samomor. Tudi Durkheim, ki je v celoti zanikal vse individualne dejavnike za samomor, je blaznosti pripisoval celo odločilen dejavnik. Sama vidim samomor kot premišljeno dejanje, storjeno v patološkem afektu, kjer umsko razsojanje ni več mogoče. V posamezniku prevladajo razlogi za smrt, ki imajo večjo vrednost od življenja. Dejavniki, ki vplivajo na samomorilnost so povezani z duševnimi motnjami, čeprav niso vsi samomorilci registrirani kot duševno motene osebnosti.

Freud je samomore analiziral skozi klasični psihoanalitični pristop, kjer je primarni subjekt posameznik, avtoagresivnost pa je sredstvo človekove samouničevalnosti in povezana s samomori. Po Freudu (v Fromm 1987: 38-39) v človeku obstajata dva nagona: nagon do življenja - Eros in nagon do smrti – Thanatos. Smrtni nagon je obrnjen navzven proti drugim ali navznoter proti lastni osebnosti, kajti vsak človek ima svoj nadjaz ali Super Ego, kamor najprej usmeri nakopičeno agresijo, nato pa se ta agresija zasuje nazaj proti jazu ali Egu. Smrtni nagon ima nalogo samodestrukcije, njemu nasproten nagon Eros pa ima nalogo povezovanja, integriranja in medsebojnega spajanja organizmov in celic v njem. Posameznikovo življenje je torej bojišče med tema dvema temeljnima nagonoma : Erosov napor, da spoji organske dele v vedno večje enote in napor smrtnega nagona, ki si prizadeva, da bi uničil tisto, kar si prizadeva Eros. Freud je bil prepričan, da ne moremo odstraniti agresivnega vedenja. Edina možnost je, da oseba pri kateri je instinkt smrti močnejši od instinkta po življenju, usmeri agresivnost navzven. Po mehanizmu zasuka agresije navznoter namesto navzven, je Freud (v Ringel, 1973: 42) prišel do genialnega odkritja, da vsak samomor predstavlja preprečen umor.

Za razliko od Freuda, najpomembnejši predmet Durkheimovih razlag samomorilnosti ni posameznik, ampak družba in njena kolektivna tendenca do samomora. Po Durkheimu (1992:45) bi moral biti samomor prepovedan, ker se človek s tem ko se ubije odtegne obveznostim do družbe

Sam samomor ima tudi po Stenglu (1969: 1) pomembne družbene posledice. Čeprav se zdi, da je samomor osebno dejanje človeka, igrajo socialna razmerja zelo pomembno vlogo pri njegovi povzročitvi. Glede na definicijo Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) samomorilnost ni izoliran problem, ampak je rezultat vedenjskih, čustvenih in socialnih problemov posameznika in je povezan s svojo osebno, družinsko in družbeno ravno. Zato

samomori niso neodvisni od okolja, kjer se dogajajo. Motivi, ki vodijo posameznike v samomor so individualni, a prekomerno naraščanje samomorov odraža stanje družbene realnosti, kjer je samomor rezultat konfliktnih odnosov med posameznikom in družbo.

Tudi Taylor (1988: 1) je poudarjal posledice samomora za družbo. Po njegovem mnenju večina ljudi misli, da je samomor individualna tragedija, posledica nečesa, kar je »šlo narobe« v življenju osebe, ki je samomor napravila. A kljub temu, da je samomor asocialno dejanje in ga posameznik napravi izoliran stran od drugih ljudi, se posameznik še vedno obravnava kot pripadnik družbe, v kateri obstajajo določena pravila in odnosi. Zato je potrebno upoštevati, da je samomor dejanje osebne odločitve s posledicami za širše okolje.

Samomori so agresivna in samodestruktivna dejanja ljudi, s katerimi se posamezniki na specifičen človeški način odzovejo na probleme in težave. Namen samomora ni le z agresivnim vedenjem uničiti svoje telo, ampak predvsem svojega duha. S poznavanjem preteklosti samomorilca prepoznamo motive, ki so ga privedli do odločitve za namerno povzročitev konca svoje eksistence. Sociologija poudarja družbena tveganja pri raziskovanju samomorov, psihologija duševne vzroke, kar dokazuje, da je potrebno samomore obravnavati multidisciplinarno v povezavi z različnimi etiološkimi faktorji.

2.6.2. Nacionalna varnost

V Resoluciji Republike Slovenije, je nacionalna varnost opredeljena kot stanje, v katerem je zagotovljeno uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, uravnotežen gospodarski, socialni in kulturni razvoj ter uresničevanje drugih življenjskih interesov, delovanje demokratične, pravne in suverene ter ozemeljsko enotne in nedeljive države Republike Slovenije (Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, ur.list RS, št. 71/1993)

Buzan (1991: 116) je z nacionalno varnostjo opredelil sposobnost držav, da varujejo svojo samostojnost in funkcionalno integriteto. Po Grizoldu (1998: 25) nacionalna varnost zajema varnost državnega ozemlja, varnost življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe.

Dimitrijević (v Grizold 1998:24) med temeljne prvine nacionalne varnosti uvršča tudi fizično samoohranitev prebivalstva in kakovost življenja. Tako so temeljne naloge države, kot primarnega elementa nacionalne varnosti, zagotavljanje zaščite ozemeljske celovitosti, suverenosti in uresničevanje temeljnih funkcij družbe, ki z različnimi dejavnostmi in ukrepi zaradi zmanjšanja pomena groženj z uporabo vojaške sile, rešuje problematiko nevojaških ogrožanj (socialnih, zdravstvenih, okoljskih, itd.). Vse pomembnejši člen nacionalne varnosti postaja posameznik, država pa mora z različnimi dejavnostmi in ukrepi zagotavljati čim bolj optimalno raven varnosti posameznikom in jim omogočiti kakovosten nivo življenja.

Vse grožnje niso vojaške in po Anžiču (1997: 104) so tudi nosilci notranjih groženj zelo različni. Kar pomeni, da lahko grožnja nacionalni varnosti postane vsak notranji pojav, ki se kontinuirano in množično pojavlja zaradi različnih vzrokov.

Pri opredelitvi samomorov, ki jih bom v nadaljevanju obravnavala kot grožnjo nacionalni varnosti, izhajam iz Kotnikove (2002 :160) definicije, ki o varnostnih grožnjah in o realni ogroženosti govori v primerih, ko prihaja do negativnega spreminjanja, oziroma znižanja dosežene ravni kakovosti posameznikovega in/ali družbenega življenja (realna ogroženost). Ogroženost pojmem kot stanje, kjer se določen pojav zaradi svoje intenzivnosti, oziroma zaradi pojavljanja v prekomernem smislu, označi kot grožnja. V sklopu teh definicij samomore opredeljujem kot škodljivo, nevojaško grožnjo notranjega izvora, kjer vzroki za samomor ogrožajo posameznika. Posameznik je del nacionalne varnosti, zato samomori ogrožajo tudi nacionalno varnost.

3. SAMOMORILNOST V SLOVENIJI

3.1. Vzroki za samomor

Samomora ne moremo pojasniti le z enim vzrokom, saj na samomorilnost vplivajo različni dejavniki, ki izvirajo iz zunanjih okoliščin, ali iz posameznikove osebnosti. Zato se dejavniki delijo na notranje (endogene) in zunanje (eksogene). Med endogene dejavnike se uvrščajo duševne motnje¹, motnje osebnosti in genetski dejavniki. Pri eksogenih dejavnikih pa so pomembnejše zunanje okoliščine, ki so manj odvisne od posameznika, so bolj objektivne, a imajo pomemben vpliv pri posameznikovi odločitvi za samomor. Samomorilni dejavniki se med sabo prepletajo, so v interakciji eden z drugim, pri hujši osebni krizi, pa lahko ti dejavniki postanejo sprožilci samomora. Teoretično se med motive za samomor prištevajo tiste okoliščine ali dogodki v določenem trenutku, ki posameznike pripeljejo do odločitve za samomor. Najpogostejši motivi za samomor v Sloveniji po Leskošku (2001: 41) izvirajo iz neugodnih družinskih razmer, kamor sodijo zakonski oziroma družinski spori², telesne bolezni in invalidnosti, osamljenost, izguba svojca, težave v službi, ljubezenski konflikti, ekonomske, stanovanjske težave. Takšne vrste situacij in dogodkov vodijo do preobremenitev, in kasneje do psihofizične izčrpanosti.

Suicidologi menijo, da so fizična bolezen, invalidnost in neozdravljiva bolezen pomemben predispozicijski dejavnik samomora, ki je pomembnejši pri starejših osebah. Več primerov invalidnosti in kroničnih bolezni prizadene starejšo populacijo, ki v samomoru vidijo rešitev pred bolečinami. Pri bolezni ne gre toliko za bolezen samo kot za psihično reakcijo nanjo, ki lahko človeka pahne v skrajni obup. To je pomembno takrat, ko postanejo fizične bolečine neznosne, ali pa oseba ni več sposobna skrbeti sama zase in je odvisna od drugih. Ocenjujejo, da gre od 20 do 40% vseh samomorov med starejšimi pripisati tovrstnim težavam, saj visoka

---

¹ J.E.Mayer je duševne motnje razdelil v 3 razrede. V prvi skupini so psihoreaktivne, nevrotske oziroma osebnostne motnje (nevroze, nepsihotične osebnostne motnje, bolezni odvisnosti), v drugo skupino se uvrščajo endogena psihična obolenja (shizofrenija, maničnodepresivna psihoza), v tretji skupini pa najdemo organske motnje (poškodbe, zastrupitve, razvojne motnje). (Miličinski 1986: 126)

² »broken home« sindrom je eden izmed vodilnih etioloških faktorjev pri samomoru, ki je pogosto povezan z alkoholizmom.

starost s sabo prinese kronične organske bolezni, na psihičnem nivoju pa se prične pojavljati občutek osamljenosti, nekoristnosti in odvečnosti. Tudi izguba bližnjega je dejavnik, ki povečuje tveganje za samomor. Zato so s samomorom bolj obremenjeni ovdoveli in razvezani, saj oboji izgubijo partnerja. Kakršnakoli izguba bližnje osebe povzroči občutke osamljenosti in dezorientacije v življenju. Ekonomske težave privedejo do samomora najpogosteje ljudi z nižjim socialno-ekonomskim statusom, ki prihajajo iz revnih slojev prebivalstva. Med najbolj ogrožene skupine se uvrščajo delavci z osnovno šolo, polkvalifikacijo in brezposelni. To so rizične skupine ljudi ali posamezniki, ki so deprivilegirani zaradi načina življenja, socialnoekonomskega položaja in drugih okoliščin, ter kažejo večjo nagnjenost k samomoru. V Sloveniji je več samomorov med manj izobraženimi in tistimi z nižjimi dohodki, čeprav se je v zadnjih letih pričelo dogajati veliko samomorov na znanstvenem, gospodarskem in tudi kulturnem področju. Balažic (Emzin 2002:58) ugotavlja, da v obdobju devetdesetih postaja značilen fenomen »podjetniških samomorov«, ki se prej niso pojavljali, ali pa so bili redki. Po Mrevljetu (v Potić Mladina št.3 1998: 41) navidez uspešne, zdrave ljudi uničijo finančni zlomi, ki najbolj presenetijo s tem, da naredijo samomor. Pogovor³ z dr.Ivanom Djurićem mi je potrdil, da so pogosti samomori tudi med inteligentnimi ljudmi z višjim standardom in visoko izobrazbo. Ti posamezniki so predani in uspešni v svojem poklicu, a čustveno nezrele osebnosti. Kot za veliko število samomorilcev, so tudi za njih značilne duševne ali osebnostne motnje. Ti ljudje so uspešni v poklicu, ki ga opravljajo, a redko vzpostavljajo iskrena in stabilna emocionalna razmerja. Težje se soočajo z vsakdanjimi problemi in velikokrat iščejo rešitev v alkoholu. Zato samomori v Sloveniji niso več »rezervirani« le za ljudi iz obrobja socialne in ekonomske revščine, ampak ogrožajo pripadnike vseh družbenih slojev v Sloveniji. Razlika je le v tem, da so samomori ljudi na višjih položajih velikokrat prikazani kot nesreča ali naravna smrt, ki javnosti ostane prikrita, saj so te osebe za čas svojega življenja dosegale v družbi določen ugled in se svojci želijo izogniti sramoti.

Dr. Andrej Marušič, slovenski suicidolog in direktor Inštituta za varovanje zdravja mi je v pogovoru pojasnil, da je samomorilni količnik sicer povezan s socialno in gospodarsko revščino, ker povzročata večjo brezposelnost, nezadovoljstvo s socialnim in ekonomskim blagostanjem, kar sodi med dejavnike, ki povečujejo tveganje za samomor. Niso pa to glavni vzroki samomorov. Visoke stopnje samomorilnosti med Slovenci se ne more pripisovati le

---

³ Pogovor z dr. Ivanom Djurićem, splošnim zdravnikom medicine, v Petrovčah, 6.11.2003.

zunanjim in družbenim okoliščinam, ampak je potrebno bolj natančno poznati individualne razloge posameznikov, ki so ponavadi zelo globoki, individualni in izvirajo iz človekove duševnosti. Visoko tveganje za samomor je pri ljudeh z duševnimi motnjami, depresijami in tistimi, ki so poskušali napraviti samomor v preteklosti. Po Marušiču predstavljajo duševne motnje in depresije večja tveganja za samomor kot družbene, politične in ekonomske krize.

Samomori so zelo osebna in intimna dejanja ljudi. Vsi razlogi za samomor, tako tisti, ki izvirajo iz zunanjega okolja in tisti, ki izvirajo iz posameznikove notranjosti, ogrožajo življenje ljudi in pripomorejo, da življenje postane nepomembno in je bistven le konec trpljenja.

Suicidološke študije dokazujejo, da je eden najpomembnejših napovednih dejavnikov za samomor, duševna motnja. Samomor pogosteje napravijo osebe, ki imajo manično depresivno psihozo, depresijo nastalih na organski osnovi in pri paranoidnih stanjih⁴, ter shizofrenijo. Kadar takšne osebe doživijo občutek neuspeha, osramočenosti, izgubo družbenega statusa ali prestiža, strahu pred določeno kaznijo, kadar jim grozi izguba ljubljene osebe in so na preizkušnji vezi ljubezni in prijateljstva, bodo zelo verjetno rešitev poiskale v samomoru. Tudi v primeru, da nimajo dovolj motivacije za doseganje zastavljenih ciljev, želja in ambicij in se ne morejo spopadati s težkimi življenjskimi preizkušnjami, je velika verjetnost, da bodo izbrali samomor kot zadnjo rešitev. (Kopar 1982: 406) Pomembna duševna motnja, ki vpliva na samomorilnost med Slovenci je alkoholizem, ki je posredna oblika samouničevalnosti. 28% oseb, ki v Sloveniji storijo samomor, ima potrjeno duševno motnjo povezano z uživanjem alkohola (Marušič in Zorko 2003: 16). Po Stenglu (1969: 50) sodijo alkoholiki v skupino abnormalnih osebnosti z zelo visoko nagnjenostjo k samomorom. Alkohol predstavlja nadomestek tipičnega samomorilnega dejanja in služi kot želja pobegniti pred realnostjo. Med pogostostjo alkoholizma v določeni družbi in samomori obstaja pozitivna korelacija. Razlogi za to so lahko različni. Ljudje nagnjeni k depresivnosti, segajo po alkoholu. Alkohol je zanesljivo sredstvo proti depresiji, ker jo v velikih primerih zavira. Pogosto tudi vodi do zmanjševanja duševne zavrnosti in samoobvladanja in s tem razreši samomorilske tendence in druge agresivne impulze. To je razlog, zakaj toliko ljudi pije

---

⁴ Med paranoidne osebnosti sodijo osebe, katerih kontakt s svetom in njihova vloga v njem je prežeta s trdnim prepričanjem, da so preganjane (Kobal 1986: 350) Termin paranoiden se uporablja za vse vrste blodnih predstav, ki nastanejo na bolezenski podlagi.

alkohol preden storijo samomor, četudi drugače niso redni uživalci alkohola. Leskoškova raziskava samomorov v Sloveniji od leta 1985 do leta 1995 je pokazala, da so bili samomorilni ljudje v času življenja v visokem številu vdani alkoholu. (Leskošek 2001: 47)

Suicidalne misli so v tesni povezanosti z depresijo, ki je najpogostejša duševna motnja. Z depresijo se označuje čustvena pobitost in potrlost, deloma je genetsko prirojena, za njo pa so značilna stanja pesimizma, tesnobe in anksioznost. Najhujša depresivna stanja prinesejo notranji nemir, ki si hitro poišče ventil v samomorilnem vedenju (Miličinski 1986: 119). Po Marušiču, (v Grah, Delo 22.11.2003: 22) se med 15 odstotki ljudi, ki so v depresiji, vsak sedmi na neki točki svojega življenja zateče k samomoru. Kar pomeni, da se za samomor ne odločajo vsi depresivni ljudje, je pa depresija pomemben vzrok za samomor.

Na začetku diplome sem omenila pogovor z dvema osebama, ki sta poskušali napraviti samomor. Intervjuvanka⁵, ki je poskušala napraviti samomor je stara 24 let, študentka, neporočena. Iz pogovora sem dobila naslednje podatke o njenem poskusu samomora in razlogih, ki so jo privedli do tega.

Intervjuvanka je bila v otroštvu izpostavljena prikritemu fizičnemu nasilju svoje matere, ki se je zdravila z ustreznimi zdravili proti depresivnosti. Očeta ni posebej izpostavila, saj je imela pri njeni vzgoji pomembnejšo vlogo mati. Intervjuvanka je odrasla v nesamozavestno najstnico, ki je imela težave v odnosih z ljudmi. Čeprav zelo uspešna učenka in kasneje dijakinja, je imela neprestano občutek manjvrednosti in neuspešnosti. Še resnejše težave so se začele pojavljati proti koncu srednje šole, ko je pričela najprej odklanjati hrano, čez čas so sledili tedni stradanja, kar jo je privedlo do anoreksije. Na fakulteti se je njeno psihično stanje še naprej slabšalo. Težko se je spoprijemala z zahtevami in obveznostmi na fakulteti. Z mislimi se je vse pogosteje izgubljala v preteklosti in podoživljala negativne stresne dogodke svoje mladosti. Lotevala se jo je neprestana nespečnost, večino časa je bila v stanju odmaknjenosti in apatije. Sledil je padeč uspešnosti pri študiju, pričelo pa se je slabšati tudi njeno fizično počutje. Znašla se je v depresiji, iz katere pa ni več videla izhoda.

Značilno je, da so k depresivnosti bolj nagnjene osebe, ki ne zaupajo vase, imajo nizko samopodobo, ne zaupajo v lastne sposobnosti in doživijo veliko stresnih dogodkov. Po

---

⁵ Zaradi izrecne želje ne bom napisala imen obeh posameznikov, ki sta poskušala napraviti samomor.

Seligmanu (v Hayes in Orrel 1998: 326) so značilnosti depresivnega atribucijskega sloga najbolj negativen način gledanja na stvari, oseba z depresijo stvari zelo pogosto dojame kot slabe, z daljnosežnimi posledicami in kot neobvladljive. Depresivni ljudje se počutijo nemočne - brez možnosti vplivanja na dogodke. Tudi intervjuvanka se je vedno bolj zapirala vase, ostajala je doma, prekinila je stike s svojimi prijatelji in si slikala najbolj črne scenarije. Kljub naraščajoči izolaciji iz okolice v njeno stisko ni nihče podvomili, saj na zunaj ni kazala znakov hujših težav. Misel na samomor se je pri njej pojavljala vse pogosteje, večkrat jo je poskušala uresničiti a nikoli ni zbrala dovolj poguma. Ko je nastopila »*situacija praga*«, - ki je mejna situacija, in jo pogosto žal prepoznamo šele po hudi stiski, se je odločila za samomor. Izbrala je, za osebo ženskega spola neobičajno sredstvo- nož⁶, kar po Marušiču (v Grah, Delo 22.11.2003: 22) dokazuje, da se depresivnost lahko udejani, če sta prisotni še dve osebnostni lastnosti; impulzivnost in agresivnost. Po klasični psihoanalitični teoriji, je posledica depresije samomor, ki je rešitev agresivnega konflikta. (Lamovec in Rojnik 1978: 174)

Tudi dejstvo, da je višja stopnja nagnjenosti k samomorilnosti značilna za psihoticistične osebe dokazuje, da so samomori povezani z duševnim stanjem človeka. Nekatere psihoticistične osebnosti na težke psihične travme reagirajo s psihološkimi epizodami v katerih je povečana možnost samomora (Stengel 1969: 50). Psihoticistične osebe⁷ lahko pod delovanjem blodnih idej in prevar, v svojem občutenju nerealnosti, ali v depresivnem afektu, zaradi občutka krivde, ali napak napravijo samomor (Kopar 1982: 404). Do samomora jih privedejo impulzivne in neposredne reakcije, najpogosteje po principu kratkega stika. Za reakcije *kratkega stika*, ki se kaže v nenavadno močnem besu ali jezi, pa tudi izrednemu strahu, veselju in žalosti je značilno, da jih sprožijo majhni, dostikrat objektivno prav nepomembni povodi. Vendar se lahko prepričamo, da so se v osebi napetosti že dalj časa kopičile in da je kratek stik našel obilno netivo, ki se je razdivjalo v močnem afektu. Afekt besa in jeze (lahko) vključuje tudi nasilnost. (Kobal 1986: 515)

---

⁶ Samomor bi ji uspel, če je ne bi pravočasno našla prijateljica, ki jo je rešila.

⁷ Psihoticistične osebe so označene, kot trde, grobe, napadalne, dominantne in nesentimentalne. Nepsihoticistične osebe pa so označene kot blage, strpne in previdne. (Musek 1994: 69)

3.1.1. Agresivnost

Z agresivnostjo se pojmujejo tista dejanja, ki so napadalna. Po definiciji je agresija psihološko vedenje katerega namen je poškodovati ali uničiti kakšno živo bitje (Veliki splošni leksikon 1998: 90). Nekateri teoretiki menijo, da je agresivnost nekaj kar je v nas vseh, kar je instinktivno in kar se mora sprostiti; drugi pa trdijo, da je nekaj kar nastaja zaradi okoliščin zunaj osebe. (Hayes in Orrel 1998: 35) Agresivnost ni vedno uničevalen pojav, če se izraža na pozitiven način; npr. v obliki športnih dejavnosti. Agresivno vedenje postane uničevalno v primeru destruktivnih dejanj, kamor sodi tudi samomor.

Po Musku (1994: 184) višji odstotek agresivnosti pomeni višjo stopnjo samomorilnosti. Tudi po Ringlovem (v Miličinski 1985: 61) mnenju so samomorilni ljudje precej obremenjeni z agresivnostjo, vendar jim življenjske okoliščine in osebne značilnosti zaprejo pot do tega, da bi jo sprostili v sprejemljivi obliki navzven. Ringel je s prisposodbo bazena v katerem se pretakata dva različna nivoja vode prikazal duševno stanje, ki sproža večjo verjetnost samomorov. Z ene strani priteka ogromna količina zadrževane *agresije*, ki je ponazorjena s prvim pritokom vode. Voda simbolizira človekovo kopičenje agresivnosti zaradi dolgotrajne izpostavljenosti različnim oblikam frustracij, kamor sodijo težaven in napet odnos med starši in otroci ter slabi medčloveški odnosi. Istočasno pa se mora preprečiti odtekanje nakopičene agresije, ponazorjene z drugim pritokom vode. Tako pride do dušenja, ker voda ne more odteči - agresivnost se ne more izraziti navzven. Vzroki pa so notranje motnje v človeku in vpliv okolja, ki dovoljujejo izražanje agresivnosti le na družbeno sprejemljiv način. Stanje povečanega pritekanja agresivnosti in hkrati zaviranja njenega odtekanja doseže vrhunec v stanju »nemočnega besa«. (Ringel 1983: 66). Ta pa končno najde rešitev v samomoru.

Za samomorilce je značilna avtoagresivnost, ki se ne usmeri navzven, ampak se usmeri proti posameznikovi osebnosti. Razlogi za avtoagresivnost najpogosteje izvirajo iz posameznikove duševnosti. Med samoagresivna dejanja se po Kaporju (1982: 401) poleg samomora kot najdrastičnejše oblike samokaznovanja uvrščajo še poskus samomora, zavestno samopoškodovanje, nezavestno samopoškodovanje (pojmuje so kot fokalna, abortivna oblika samomora). Samoagresivnost je značilno povezana s patološkim psihološkim mehanizmom samokaznovanja. Po psihoanalitični teoriji osebnosti ima avtoagresivnost korenine v ranem otroštvu in je najtesneje povezana z doživljanjem občutka krivice, ki izvira iz psihološkega

mehanizma v najzgodnejšem razvoju osebnosti, v odnosu starši–otroci. Ko otrok napravi prepovedano dejanje, sledi starševska kazen in otrok reagira s strahom pred kaznijo; verbalno, telesno, ali odklanjanjem naklonjenosti. Pričakovanje kazni privede do potrebe za kaznijo, ker se edino na ta način lahko ublaži strah zaradi slabega obnašanja. Takšna oseba lahko kaznuje sebe ali pa išče druge osebe, da jo kaznujejo. Temeljni psihološki mehanizem samokaznovanja temelji na emocionalnem odnosu, da trpljenje zaradi storjene krivde prinese olajšanje. Samokaznovanje nekateri avtorji pojmujejo kot obliko *ublaženega samomora*, kjer je avtoagresivnost kompromisna oblika obnašanja. Osebe, ki so bile v ranem otroštvu izpostavljene različnim hujšim oblikam kaznovanja, bodo tudi kot odrasle neprestano iskale situacije in ljudi, ki bodo potrjevali njihovo krivdo. Te osebe imajo močno željo po kaznovanju. A ponavadi bes in jezo, ki se kopiči v njih ne prenesejo na okolico ampak se kaznujejo same. K samomorilnosti nagnjena oseba najde edino možnost, ki še ostane za sprostitev agresivnosti, v sami sebi. (Kapor 1982: 401) Zato je samoagresivnost značilen znak pedsamomorilnega sindroma. S samoagresivnostjo so predvsem prizadete osebnosti, ki so nesposobne odreagirati agresijo navzven. Tu odigrajo svojo vlogo splošna telesna in duševna zavrtoost, pomanjkanje medčloveških odnosov, ki lahko nudijo možnost odvajanja agresivnosti. Končno najde agresija kot edino ostalo možnost za predmet, na katerem se lahko sprosti, svojo lastno osebo. Pojasnjuje se z obratom agresivnosti. Namesto, da bi oseba izrazila agresivnost navzven jo obrne navznoter. Tak preobrat agresivnosti še pospešijo občutki krivde in želja po samokaznovanju. (Ringel 1973: 222)

Naslednji intervjuvanec, ki je poskušal napraviti samomor je moškega spola, ima 25 let, je študent, neporočen in stanuje pri starših. Pri pogovoru mi je naštel in pojasnil razloge, ki so ga privedli do poskusa samomora. Intervjuvanec prihaja iz urejene družine, kjer se starša dobro razumeta, nihče od njiju ni imel težav z alkoholizmom ali drugimi duševnimi motnjami. Od značilnih dogodkov iz otroštva, ki so lahko pri samomorilcih kasneje ko odrastejo pomemben sprožilni motiv za samomor, je omenil avtoritativnega očeta, ki ga je v otroštvu velikokrat kaznoval, mu vzbujal občutek krivde in nepomembnosti. Velike težave z obvladovanjem agresivnosti je opazil v poznem najstniškem obdobju. Nekontrolirane izbruhe agresivnega vedenja je usmerjal v svojo bližnjo okolico. Kot odrasla oseba je izredno težko prevzemal odgovornost za svoja dejanja. V takšnih primerih je postajal izrazito agresiven in napadalen. Ker je živel pri starših, so se z leti napeti odnosi med njim in očetom še zaostrovali. Prihajalo je do glasnih prepirih, ki se sicer nikoli niso razvili v fizično obračunavanje. Pri vzpostavljanju kratkotrajnih ljubezenskih razmerij ni imel težav, tista, ki so trajala dlje časa pa

so se izkazala kot precej problematična, saj intervjuvanec ni mogel krotiti svojih napadov besa. Tudi v zadnjem razmerju so se vrstili njegovi kolerični izbruhi, sledili so jim histerični napadi joka, uničevanje materialnih stvari, puljenje las in butanje z glavo ob tla. Po Stenglovi (1969: 39) definiciji, se osebe s takšnim vedenjem uvrščajo med *asocialne psihopate*, ki so nenormalno agresivni in neodgovorni pri svojem ravnanju. Za te osebe je značilna visoka stopnja samomorilnosti zaradi močnih agresivnih impulzov, ki se včasih obrnejo prav proti njim in lahko napravijo samomor v stanjih močno izražene emocionalne napetosti, vznemirjenosti in negotovosti, ki se pojavlja, kadar se jim onemogoča neposredno in nujno zadovoljevanje nekaterih želja in potreb. Vsa ta stanja so bila značilna tudi za intervjuvanca. Ko so postajale grožnje s samomorom vedno pogostejše, so na pobudo njegove punce sledili obiski pri dveh psihologinjah. Obe sta potrdili njegovo nagnjenje k samouničevalnosti, a njegovo agresivno obnašanje se ni prenehalo. Vedno bolj nasilen je postajal do punce s katero je bil v nekajletnem razmerju in je bila po njegovem pripovedovanju tudi glavni vzrok njegovega poskusa samomora. Vsakič, ko je želela stran od njega in prekiniti razmerje jo je lažje fizično poškodoval. Dokler se njegove grožnje niso uresničile in je poskušal napraviti samomor z britvico. Osebe ki jih obvladuje agresivnost, ponavadi besa in jeze, ki se kopiči v njih ne prenesejo na okolico ampak se kaznujejo same. S samomorom si prizadenejo fizično trpljenje, uničenje samega Sebe, kar ustreza Freudovi (v Ringel 1983:80) trditvi, da Ego lahko ubije samega sebe le, če je človek v stanju, da na Sebe usmeri sovraštvo vezano na nek objekt, ki predstavlja prvobitno reakcijo Ega na objekte v zunanjem svetu. Fant je torej s poskusom samomora želel najbolj kaznovati objekt svoje jeze in frustracij- svoje dekle, kar ustreza tudi Jamiesonovi (v Ringel 1983: 65) trditvi, da nihče ne ubije sebe, kateri prej ni želel ubiti drugega, oziroma ni želel, da drugi umre.

3.2. Samomori v preteklosti

Zanimivo je, da se Slovenija po prvih (avstroogrskih) statističnih virih ni uvrščala med države, ki bi dosegale visoke koeficiente samomorov, kar potrди tudi Miličinski (1985: 142), ki pravi, da je bil za tedanje deželo Kranjsko v Avstriji značilen zelo nizek količnik samomora. Tako je bil v avstroogrski vojski samomora med vojaki skoraj nepoznan, saj je bil že poskus samomora obravnavan in kaznovan kot dezerterstvo, prevladujoča miselnost v tistem času pa je bila, da življenje vojaka ne pripada njemu samemu, ampak bogu, carju in državi. Nasprotno pa je za oficirja samomor pomenil dejanje časti, kajti časten človek lahko

opere svoje napake s samomorom (Kampadžija et al, 1990: 129). Miličinski (1985: 143) je ugotovil, da je pogostost samomora začela segati nad povprečje med obema vojnama, po drugi svetovni vojni pa se približa najvišjim znanim količnikom na svetu.

Tabela 1: Gibanje količnikov samomora na Kranjskem oz.v Sloveniji od leta 1873 do 1980

<i>Leto</i>	Količnik samomora	<i>Leto</i>	Količnik samomora
<i>1873</i>	3,0	<i>1974</i>	29,9
<i>1881-1890</i>	6,8	<i>1975</i>	29,3
<i>1931-1935</i> <i>(povprečje)</i>	19,4	<i>1976</i>	30,6
<i>1950-1957</i> <i>(povprečje)</i>	20,4	<i>1977</i>	31,7
<i>1955-1959</i>	23,3	<i>1978</i>	31,3
<i>1960-1964</i>	26,2	<i>1979</i>	32,4
<i>1965</i>	25,5	<i>1980</i>	34,0
<i>1966</i>	25,5		

Vir: Miličinski (1985: 143)

Iz tabele je razvidno, da število samomorov v Sloveniji prične naraščati v drugi polovici šestdesetih let in potem konstantno, brez upadanja narašča do osemdesetih let. V vsakem desetletju je koeficient samomorov višji od prejšnjega.

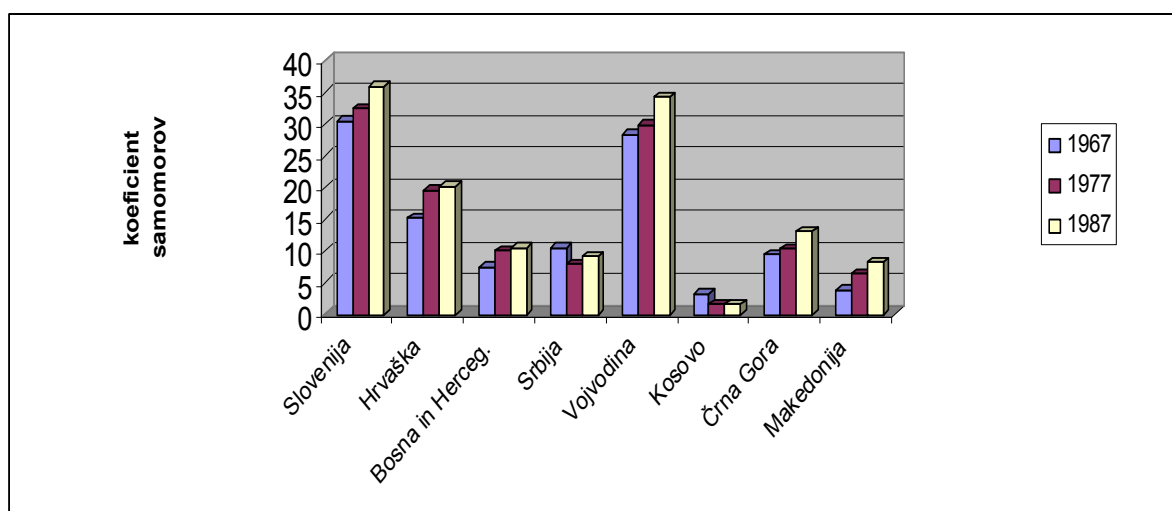
V bivši domovini Jugoslaviji je Slovenija v primerjavi z ostalimi republikami izstopala po najvišjem koeficientu samomorov. Stopnja samomorov v Bosni in Hercegovini je bila od Slovenije manjša za kar 3,5 krat (Ramljak 1999: 445). Vsa leta je bil najnižji koeficient samomorov na Kosovu (Loga 1999: 194). Nobena druga republika prejšnje domovine ni imela v nobenem desetletju višjega koeficienta samomorov kot Slovenija. Pri visokem številu samomorov ji je tesno sledila Vojvodina. V Vojvodini je živelo največje število madžarske manjšine, kar pojasnita Marušič in Zorko (2003: 14) z dejstvom, da je Madžarska srednjeevropska država, ki je zelo obremenjena s samomori.

Tabela 2: Koeficienti samomora v Jugoslaviji

Država/leto	1967	1977	1987
<i>Slovenija</i>	30,48	32,32	35,80
Hrvaška	15,22	19,49	20,10
Bosna in Herceg.	7,41	9,98	10,50
Srbija	10,53	7,89	9,15
Vojvodina	28,28	29,76	34,12
Kosovo	3,22	1,62	1,60
Črna Gora	9,38	10,37	13,10
Makedonija	3,84	6,45	8,20

Vir: Kampadžija et al (1989: 125)

Graf 1: Koeficienti samomora v Jugoslaviji

3.3. Glavne karakteristike samomorilcev

3.3.1. Spol samomorilcev

V Sloveniji so s samomorom bolj obremenjeni moški kot ženske. Od leta 1990 do leta 2001 je samomor napravilo **5050** moških in **1496** žensk.

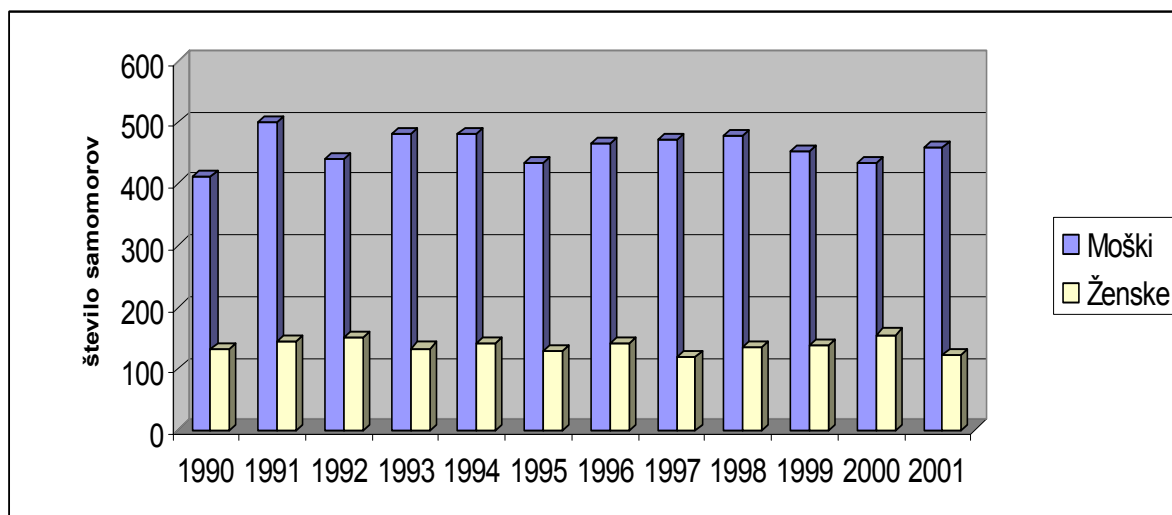
Tabela 3: Število samomorov med moškimi in ženskami med leti 1990-2001

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Moški	413	501	439	481	480	435	465	473	477	453	433	459
Delež (v %)	76,1	77,5	74,6	78,3	77,3	77,1	76,6	79,8	77,9	76,8	73,6	79
Ženske	130	145	149	133	141	129	142	120	135	137	155	122
Delež (v %)	23,9	22,5	25,4	21,7	22,7	22,9	23,4	20,2	22,1	23,2	26,4	21

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-2000;

http://www.sigov.si/ivz/vsebine/_zdravje/samomor_slo.htm (10.10.2003)

Graf 2: Število samomorov med moškimi in ženskami med leti 1990-2001

Iz podatkov iz tabele in grafa je razvidno, da je razmerje med moškimi in ženskami približno 3:1, kar dokazuje večjo samomorilno obremenjenost med moškimi. Pojav večje obremenjenosti s samomori med moškimi v Sloveniji sicer ne izstopa, saj se s podobnim fenomenom srečujejo tudi drugje po svetu, razen na Kitajskem, kjer je več samomorov med

ženskami. Med Slovenci je večje tveganje za samomor med moškimi, ki so ločeni, vdovci, stari okoli 50 let, malo manjše tveganje za samomor je med samskimi in neporočenimi. Ženske lažje kot moški prenašajo vdovstvo, razveze in ne poiščejo najprej rešitve v smrti. Pri obeh spolih obremenjenost s samomorom s starostjo narašča (glej tabeli 10 in 11 v prilogi).

Razlike med moškimi in ženskami določajo že biološke značilnosti in družbene vloge, zato obstaja več hipotez, ki razlagajo večjo suicidalno obremenjenost med moškimi. Raziskave psihologov pri primerjavah dojenčkov ženskega in moškega spola so pokazale, da so deklice že v biološkem smislu odpornejše na zunanje vremenske obremenitve (mraz, vročina) od dečkov. Po Žižku (1987: 158) v slovenskem značaju prevladuje materinski nadjaz,⁸ iz česar je moč izpeljati tipične »slovenske značilnosti«, med katere sodijo tudi na negacijah zgrajena in nepopolna identiteta moškega. Tradicionalna ideologija »slovenstva« deluje na način materinskega Ideala- Jaza. Kar zaradi odsotnosti moške avtoritete- očeta vodi do premajhne samozavesti slovenskih moških, ki skozi družbeno klimo socialnega življenja ne znajo uveljaviti moških lastnosti svojega Jaza in misleč, da se bodo spopadli s težavami, če o njih ne bodo govorili in jih zakopali vase, nazadnje napravijo samomor. Trstenjak (1993: 117) je vzrok samomorilnih misli pri moških pripisoval predvsem krizi moža - posameznika v odnosu do družbe, s katero tekmuje v svoji težnji po uspehih, samouveljavljanju in časti. Moški je v strogih krščanskih družbah še vedno postavljen v sfero razuma, kljub vsej emancipaciji in brisanju mej med moškimi in ženskami vlogami. Družba od moških še vedno pričakuje več uspeha in ugleda kot od žensk. Morda je tudi zato manj samomorov pri ženskah, ker so čustveno bolj odprte od moških, saj lažje govorijo o svojih občutkih in težavah, tudi neuspehih in krizah, za razliko od moških, ki negativna čustva in občutke neuspeha usmerjajo vase, ker jih ne znajo izraziti navzven. Po Durkheimu (1992: 54) ženske ne ubijajo sebe samih manj, ker so fiziološko drugačne od moških, ampak, ker se ne udeležujejo kolektivnega življenja na enak način f moški, od katerega se pričakuje uspeh. Med drugim pri ženski v brezizhodni krizi prevladajo družina in otroci, ki delujejo kot preventivni dejavnik. (Mrevlje v Potić, Mladina št. 3, 1998: 42) Ženske se odločajo za samomor v primerih, ko je ogrožena

---

⁸ »Nadjaz« sestoji iz interioriziranih predstav staršev in drugih simbolov avtoritete. Potrebno je razločevati predstave, ki izvirajo iz predodjipskih vtisov in predstav, ki so se izoblikovale na podlagi kasnejših vtisov, ki zrcalijo bolj realistično oceno starševske oblasti. Nadjaz se razlikuje od idelala jaza po tem, da izvira iz otroških fantazem, ki vsebujejo veliko mero agresije in besa. Toda agresivni, kaznovalni in celo samouničevalski del nadjaza praviloma modificirajo kasnejša izkustva. (Lasch v Žižek 1969: 126, 127)

njihova ženskost, saj so emocionalno bolj občutljive in ranljive. Pomembne prelomne in krizne spremembe so puberteta, pojav menstruacije, klimakterij. V teh etapah je izražena psiholabilnost in ranljivost, pogosteje pa tudi suicidalne tendence. (Ramljak 1999: 428)⁹.

Najverjetnejši razlog za večjo število samomorov med moškimi po Leskošku (2000: 219) je njihova večja agresivnost, ki je ena izmed osebnostnih lastnosti, ki najočitnejše ločuje ženske in moške. Moški so fizično agresivnejši in bolj grobi od žensk, zato se tudi pogosteje odločajo za samomor, ker agresivnost ne znajo izraziti drugače, kot da jo usmerijo navznoter.

3.3.2. Načini samomora

Po načinu izvedbe samomora v Sloveniji prevladuje obešanje,¹⁰ ki ga pogosteje izberejo moški (okrog dve tretjini vseh moških), a je pogost tudi pri ženskah (ta način izbere polovica žensk). V povprečju se je med leti 1990 do 1996 (glej tabeli 12 in 13 v prilogi) obesilo 65% moških in 36,3% žensk. Tudi v letu 2001 je bil najpogostejši način samomora obešanje. Med 581 samomorilnimi dejanji se je zaradi samomora obesilo 72% moških in 57% žensk. Pri ženskah je pogost način samomora tudi z utopitvami. V letu 1990 se je utopilo 43,8% žensk, v letu 1991 pa 49,7%. Glede na odstotke je utopitev 4,1 krat pogostejša pri ženskah kot pri moških. Ženske pogosteje izbirajo načine, kjer ne prihaja do »prelivanja« krvi. Samomorilni načini so pri ženskah bolj pasivne narave (utopitve, skok z višine), medtem ko moški, še zlasti pri ustrelitvah uporabljajo tudi svoje tehnično (pred)znanje. Pri moških načinih ekstremno izstopa le ustrelitev, ki je v Sloveniji kar 11-krat pogostejša kot pri ženskah (Leskošek 2001: 45).

Pri moških je drugi najpogostejši način samomora s strelnim orožjem. Ta način samomora še zlasti izstopa v letu 1991, ko se je ustrelilo 13% moških, kar pojasnujem z dejstvom, da se je v tem letu odvijala osamosvojitvena vojna in je bilo orožje lažje dostopno. Moški pogosteje izberejo bolj agresivne načine samomora, po Balažicu (Emzin št.1-2, 2002: 14) je nov način samomora s prerezanim vratom, kar počnejo samo moški, saj so to zelo agresivne oblike samomora, ki jih večinoma izbirajo le moški.

---

⁹ Ženske imajo v veliko primerih menstruacijo, ko se odločijo za samomor (Ramljak 1999: 428).

¹⁰ Prva država v svetu, kjer se zgodi največ samomorov z obešenjem, je Litva (90%) (Marušič v Grah, Delo 22.11.2003: 23).

3.3.3. Letni čas in dan samomorov

O tem, kdaj se dogaja največ samomorov, obstaja več hipotez. V suicidologiji velja, da je naraščanje samomora kontinuirano in pravilno od januarja do približno junija, prav tako pa tudi njegovo upadanje v drugem delu leta (Durkheim 1992: 56). V mesecu maju, juniju in malce manj v juliju in avgustu so psiholabilnost, seksualna eksistenciranost, bioritem in ostali biodinamizmi zelo burni in intenzivni. Vse te koordinate pripomorejo k pogostejšim pojavom samomorov v tem letnem času (Ramljak 1999: 438) Zato je splošno veljavna ugotovitev, da je največ samomorov v pozni pomladi in zgodnjem poletju. Kot najbolj obremenjen dan v tednu s samomorom izstopa ponedeljek.¹¹ Po Leskošku (2001: 44) se je od leta 1985 do 1996 v Sloveniji na ponedeljek zgodilo 2233 samomorov, kar je 2 do 3-krat več kot v nedeljo, ki se na lestvici uvršča na drugo mesto.

Več samomorov se zgodi med prazniki, ker v tem času ljudje bolj občutijo osamljenost in bolečino. Pogosteje se samomori zgodijo podnevi. A obstaja tudi fenomen depresivnih ljudi, za katere so jutra težja od večerov. Ti ljudje imajo, ko se zbudijo, če spijo, občutek kronične neprespanosti. Spijo, a nimajo občutka naspanosti, ker njihov spanec nima regenerativne funkcije. Jutro je najtežje tudi zato, ker se bojijo novega dne. Ne pričakujejo nič lepega, ker se bojijo novega dne in številnih stvari, ki jih frustrirajo v smislu tesnobe, ki je precej hujši občutek kot strah. Mrevlje (v Potić Mladina št.3, 1998: 42) je kot kritično obdobje za samomor izpostavil večer. Meni, da je to obdobje dneva, ki ni več tako aktivno. Čas je namenjen sprostitvi in druženju z ljudmi. Če teh ljudi ni, so ljudje sami in pričnejo piti, da odženejo slabe misli. Ljudje se glede na občutek tesnobe odločijo za samomor. Suicidalnost je ne glede na dan in letni čas v Sloveniji stalen pojav, ki niha v skladu s suicidalnimi zakonitostmi.

3.3.4. Nacionalni značaj

Določeni avtorji so visok koeficient samomorilnosti v Sloveniji pojasnjevali z nacionalnim značajem, ki ga je Južnič (1993: 320) opredelil kot trajnejše značilnosti družbene skupnosti, ki

---

¹¹ To je najturobnejši in najbolj obremenjeni dan v tednu (Ramljak 1999: 438).

je narod in ga oblikuje posebni življenjski slog, skupnost zgodovinskega spomina in tudi zavest o identiteti. Tako naj bi imel nacionalni značaj Slovencev zvezo s samouničevalnim vedenjem, introvertnostjo in nevroticizmom. Zaradi visoke stopnje samomorov Musek trdi, da smo Slovenci v povprečju več kot dovolj agresivni, željni neodvisnosti, uveljavitve in potrditve. Kombinacija agresivnosti in introvertnosti je morda tudi primerna dispozicija za visoko stopnjo samoagresivnosti (agresivnost, ki se obrača navznoter) in s tem za visoke odstotke samomorilnosti in samouničevalnosti pri Slovencih. (Musek 1994: 182-183) Tudi Leskošek (2001: 43) navaja, da so med Slovenci kot narodom, zakoreninjeni avtoagresivni vzorci vedenja, ki vplivajo na samomorilnost. Do zdaj še noben avtor ni natančno pojasnil razmerja med nacionalnim značajem in samomorilnostjo, zato ne morem trditi, da je samomor pogostejši pri Slovencih kot pri drugih narodih zaradi nacionalnega značaja. Vsekakor pa so pri Slovencih bolj poudarjene določene lastnosti, ki vplivajo na višjo stopnjo samomorov. Slovenci smo soočeni z veliko vzroki, ki potencialno vodijo k razpadu in slabljenju osebnosti v psihičnem, fizičnem in socialnem smislu, kar se očitno odraža tudi v samomorilnem vedenju. S samomorilnostjo smo determinirani tudi zaradi geografske pripadnosti, saj se nahajamo v srednjeevropskem bazenu, kamor spadajo Avstrija, (Koroška in Štajerska), Madžarska, Vojvodina in del Češke in Slovaške, ki so področja z visokimi številkami samomora. Na tem območju je bile vedno veliko število samomorov ne glede na družbene sisteme, kar kaže, da je očitno pomembnejša geografska pripadnost, podobne meteorološke razmere, predvsem pa pretekle skupne kulturno-zgodovinske in socialno-politične okoliščine (Avstro-ogrška), ki se odražajo še danes na podobnem vrednostnem sistemu, načinu vzgoje, odnosu do avtoritet ter odnosu do izražanja agresivnosti. (Mrevlje 1995: 112)

4. SAMOMORI – GROŽNJA NACIONALNI VARNOSTI

Nacionalna varnost je pravica vseh prebivalcev določene države. Po Anžiču (1997: 36) pojem nacionalne varnosti obsega varnost naroda, ki zajema varnost nacionalnega ozemlja, zaščito življenja ljudi, zaščito osebnega in drugega premoženja, varovanje človekovih pravic in svoboščin, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti, uresničevanje temeljnih funkcij družbe in varstvo okolja. Grizold (1999: 3) nacionalno varnost pojmuje kot politično in osebno dobro, ki se v razvitih industrijskih državah uresničuje kot temeljna človekova pravica. Celotna skrb in odgovornost za doseganje in uresničevanje ciljev posameznika, ne more biti odvisna le od njega, ampak predvsem od države, ki je najmočnejši člen nacionalne varnosti. Tako sodi v njene pristojnosti sposobnost zagotavljanja posameznikove varnosti njegovega obstoja in razvoja preko nacionalno varnostnega sistema, kamor sodijo dejavnosti s katerimi se omogoča uresničevanje temeljnih funkcij družbe. Po Grizoldu (1999: 3) nacionalnovarnostna struktura izraža sposobnost države, da zavaruje vrednote svoje družbe pred zunanjim in notranjim ogrožanjem ter zagotovi splošne pogoje družbenogospodarskega razvoja. Z razširitvijo pojma nacionalne varnosti in poudarku na zagotavljanju posameznikove varnosti, prihaja do večjih potencialnih groženj z nevojaških področjih.

Predstavniki kopenhagenske šole, so v pojem varnost poleg vojaške, vključili še gospodarsko, politično, identitetno in kulturno dimenzijo, ter s tem presegli tradicionalistično pojmovanje varnosti in jo prilagodili novim virom ogrožanja, ki se razlikujejo od groženj iz obdobja hladne vojne. (Buzan et al, 1998). Poleg vojaških in tradicionalnih groženj, ki ogrožajo nacionalno varnost, se vse pogosteje pojavljajo tudi nevojaške in netradicionalne grožnje.

V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti, je Republika Slovenija opredelila vire ogrožanja države njenih institucij, državljanek in državljanov. V tem dokumentu je napisano, da se ob upadanju pomena vojaških virov ogrožanja vedno jasneje kažejo nevojaški viri ogrožanja, tveganja in izzivi, ki pa lahko, prav tako kot vojna, močno ogrozijo sodobne države in družbe. (http://www.mors.si/mors/ministrstvo/pravni_akti/3resnv.htm, 10.7.2003)

Po Prezlju (2001: 848) so grožnje varnosti tisti pojavi (problemi), ki izdatno zmanjšujejo eksistencialno in razvojno varnost izbranega referenčnega objekta. Referenčni objekti pa so objekti, ki so eksistencialno ogroženi in imajo legitimno pravico do svojega obstoja (Buzan

1997: 36). Buzan (1991: 26) tudi navaja, da ima lahko varnost mnogo potencialnih referenčnih objektov. Analitiki (v Terriffu 1999: 19) dokazujejo, da ni nujno, da je referenčna točka samo država, (namesto referenčnega objekta uporabljajo izraz referenčna točka) ampak je lahko tudi varnost posameznika. Grožnja izbranemu referenčnemu objektu se lahko nanaša med drugim tudi na njegovo varnost, interese in vrednote (Prezelj 2001: 129).

Referenčni objekt, ki je s samomorom v Sloveniji najprej in najbolj obremenjen je posameznik. Vzroki samomorov najprej ogrožajo njegovo individualno varnost, ki bo vedno vprašljiva, ker posameznik najbolj in najprej občuti predvsem svoje individualne potrebe, torej tudi potrebo po varnosti.

Individualna varnost je po Grizoldu (1999: 28) odvisna še od namenov in dejanj drugih posameznikov. Posameznik je član družbe in ne more biti izoliran iz družbenega okolja, saj se njegovo življenje vedno odvija v interakciji z drugimi posamezniki. Samomor je dejanje posameznika, a lahko ogroža neposredno tudi druge člane družbe. V Sloveniji so zelo pogosti kriminalni samomori, ki vključujejo uboj druge osebe med samomorilnim vedenjem: nekdo ustrelji zakonskega partnerja in nato obrne strelno orožje proti sebi (Beachler v Haralambos in Holborn 1999: 830). Tako imenovani agresivni samomori so sredstvo za škodovanje sebi, ali drugi osebi. Zato je bistveno za vsako družbo oziroma državo, da državljanji niso individualno ogroženi, da jih ne ogrožajo drugi člani družbe in da država ustrezno preko svojih aparatov ohranja neko razmerje in tudi sama ne ogroža posameznikov.

Tabela 4: Število samomorov in vseh umrlih med leti 1990-2000

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Št.samom.	543	646	588	614	621	564	607	593	612	590	588	581
Vsi umrli	18.555	19.324	19.333	20.012	19.359	18.968	18.620	18.928	19.039	18.885	18.588	18.508

Vir prirejeno po: Zdravstvenih statističnih letopisih; 1990-2000;

http://www.sigov.si/ivz/vsebine/_zdravje/samomor_slo.htm;

http://www.gov.si/http://www.gov.si/zrs/leto_02/04-02.pdf (6.9.2003)

Tabela 5: Število prometnih nezgod med leti 1990-2000

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Št.prom.nezgod	494	475	494	505	532	430	398	380	341	354	331	318

Vir: Prirejeno po Statističnih letopisih 1994-2001

V enajstletnem obdobju je samomor napravilo 6576 ljudi, oziroma povprečno 617 na leto. Po podatkih iz Zdravstvenih statističnih letopisov sem izračunala letno povprečje umrlih v Sloveniji in ugotovila, da vsako leto umre približno 19.010 ljudi. Med vsemi umrlimi (podatek o umrlih vključuje naravne in nasilne smrti), za posledicami samomora umre 3,16% ljudi. Med nasilne smrti se poleg samomorov uvrščajo tudi prometne nezgode. Odstotek smrtnih prometnih nezgod med umrlimi, je v enajstletnem obdobju znašal 2,21%. Zaradi prometnih nesreč vsako leto izgubi življenje približno 421 ljudi. V primerjavi z odstotkom prometnih nezgod je odstotek samomorov (pre)visok, glede na to, da je samomor dejanje za katerega se posameznik odloči na svojo željo, zaradi svojega prepričanja na podlagi lastne volje in je seznanjen z rezultatom dejanja, prometne nezgode pa so večinoma posledice nepredvidljivih in nenačrtovanih situacij. Uradno število samomorov bi bilo še večje, če bi med žrtvami prometnih nezgod upoštevali tudi samomorilce, saj je samomor v velikih primerih prikazan kot prometna nezgoda.¹² Po podatkih iz tabele se je nekaj let nazaj število samomorov vsaj delno lahko primerjalo s številom smrtnih žrtev v prometnih nezgodah, v zadnjih letih pa se je število žrtev zaradi prometnih nezgod veliko bolj znižalo kot število samomorov.

Koeficient samomorov v Sloveniji se giblje okoli 30 na 100.000 prebivalcev, kar je veliko več kot znaša v drugih evropskih državah. Povprečni evropski koeficient samomorilnosti z vrednostjo (14/100.000 prebivalcev) je približno za pol nižji od slovenskega in še vedno upada (Leskošek 2000: 228). Slovenci smo na lestvici samomorilnosti tik pod vrhom, po podatkih WHO iz leta 2000 na 7.mestu, pred nami so le države bivše Sovjetske zveze in Madžarska, ki je vedno dosegala skoraj najvišje koeficiente samomorov, a je stopnjo samomorov v zadnjih letih temeljito znižala.

---

¹² Eden od neraziskanih in v obdobju naraščajoče motorizacije verjetno čedalje pogostejši način samomora je trk z avtomobilom v zid, mostovno konstrukcijo, nasproti vozeče vozilo in podobno (Leskošek 2001: 46).

Že omenjen visok koeficient samomorilnosti v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami dokazuje, da so samomori v Sloveniji uničevalen pojav s številnimi posledicami, ki zaradi svoje kompleksnosti predstavljajo resen problem. Zaradi univerzalnosti varnosti, samomori neposredno ogrožajo posameznikovo individualno varnost z vzroki, ki lahko izvirajo iz družbenega stanja ali posameznikove osebnosti. Posameznik je hkrati del nacionalne varnosti, zato vzroki za samomor ogrožajo tudi nacionalno varnost. Z ogrožanjem različnih referenčnih objektov so samomori notranja, nevojaška grožnja nacionalni varnosti.

4.1. Samomori - vir ogrožanja v javnomnenjskih raziskavah

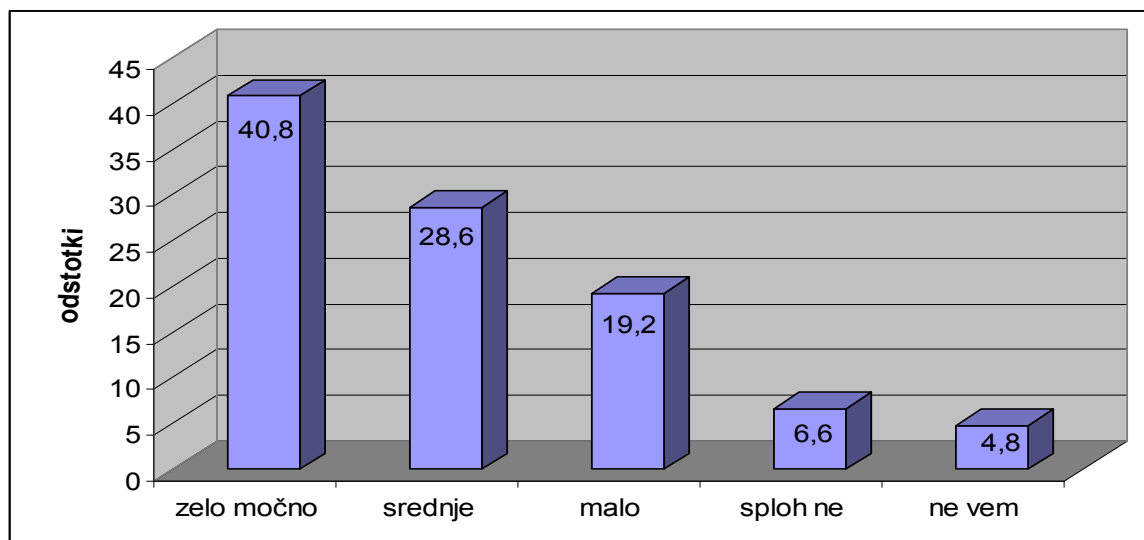
Nasprotje varnosti je nevarnost oziroma ogroženost. Občutek ogroženosti je posledica delovanja različnih ogrožajočih dejavnikov v naravi, družbi, ki se razlikujejo glede na vzrok (subjektivni/objektivni), vsebino (naravne zakonitosti, splet okoliščin in posledice človekovih dejavnosti v družbi), čas (prisotnost, odsotnost), posledice (neposredne/posredne) (Grizold 1999: 35).

Problematika samomorilnosti se je pričela odražati tudi v javnem mnenju, saj se samomori kot grožnja nacionalni varnosti pojavljajo v dveh javnomnenjskih raziskavah iz leta 1999 in leta 2001. Pri interpretaciji raziskav sem ugotavljala, v kolikšni meri anketirani zaznavajo samomor, kot ogrožajoč dejavnik. Predvidevam, da so javnomnenjske raziskave v demokratičnih državah pomemben indikator problematike določenih pojavov, saj se skozi mnenja vprašanih dobi vpogled v problematična področja. Javnomenjski raziskavi sta odraz subjektivnega zaznavanja ljudi o samomoru kot viru ogrožanja, a pri tem se je potrebno zavedati, kot trdi tudi Anžič (1997: 108), da je analiza virov ogrožanja ključno izhodišče za oblikovanje varnostne politike države. Ta pa mora upoštevati javno izražen interes ljudi, če želi, da bodo njene dejavnosti legitimne, kredibilne, racionalne in tudi učinkovite. Zato noben pojav, ki ga posamezniki zaznavajo kot vir ogrožanja, ne sme biti zanemarljiv in obravnavan kot nepomemben pojav za nacionalno varnost.

V letu 1999 so samomori kot vir ogrožanja opredeljeni v raziskavi: SJM 99/1: Demokratizacija v vzhodno-evropskih državah in nacionalna varnost. V letu 2001 pa v raziskavi: Raziskava o zdravju in zdravstvu IV in raziskava o obrambi in varnosti 2001/3.

Za leto 1999 se je vprašanje glasilo: Ocenite dejavnik (samomor), ki ogroža varnost Slovenije? Ali ogroža varnost zelo močno, srednje, malo ali sploh ne ogroža?

Graf 3: Zaznavanje samomorov kot grožnja nacionalne varnosti v SJM 99/1

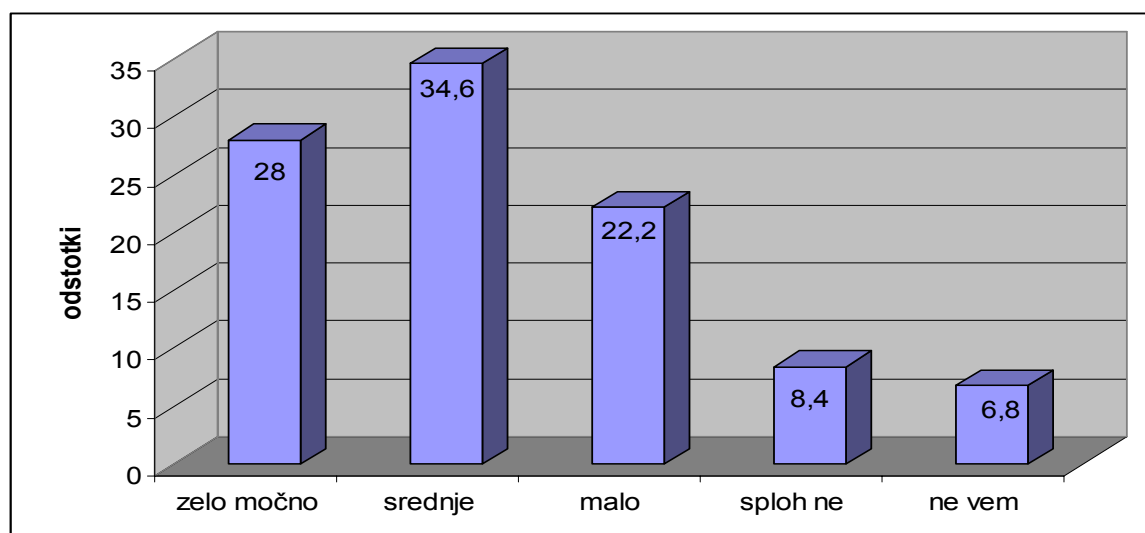

V tem letu se je največji odstotek, 40,8 % vprašanih opredelilo, da samomori *zelo močno* ogrožajo nacionalno varnost Slovenije. 28,6 % vprašanih meni, da samomori *srednje* ogrožajo nacionalno varnost Slovenije. 19,2 % ljudi se je opredelilo, da samomori *malo* ogrožajo nacionalno varnost. Le 6,6 % vprašanih pa meni, da samomori *sploh ne* ogrožajo nacionalne varnosti. 4,8 % vprašanih se ni znalo opredeliti za nobeno od zgoraj navedenih možnosti.

Za leto 2001 se je vprašanje glasilo: Koliko po vašem mnenju (naslednji dejavnik/ samomori/) ogrožajo varnost Slovenije?

Graf 4: Zaznavanje samomorov kot grožnja nacionalne varnosti v SJM 01/3

Anketiranih je bilo 1093 ljudi. Na vprašanje jih je odgovorilo 1091. Dva, ki na vprašanje nista odgovorila, sta izločena iz analize. Najmanjši odstotek izmed tistih, ki so se pri vprašanju znali opredeliti jih je 8,4 % menilo, da samomori *sploh ne* ogrožajo nacionalne varnosti Slovenije. 22,2 % ljudi je odgovorilo, da samomori *malo* ogrožajo nacionalno varnost. Največ, 34,6 % anketirancev se je opredelilo, da samomori *srednje* ogrožajo nacionalno varnost. Da samomori *zelo močno* ogrožajo nacionalno varnost Slovenije pa se je opredelilo 28 % anketirancev. 6,8 % se jih do pojava ni znalo opredeliti, zato so na vprašanje odgovorili z „ne vem“.

4.1.1. Primerjava raziskav leta 1999 in 2001

Iz analize stališč anketiranih prebivalcev Slovenije o samomoru kot grožnji nacionalni varnosti Republike Slovenije sem ugotovila, da je v letu 1999 40,8 % anketirancev menilo, da samomori zelo močno ogrožajo nacionalno varnost. Leta 2001 se je odstotek tistih ki menijo, da samomori zelo močno ogrožajo nacionalno varnost zmanjšal, saj znaša 28 %. Odstotek vprašanih, ki menijo, da samomori srednje ogrožajo nacionalno varnost Slovenije znaša v letu

1999 28,6 %, v letu 2001 pa jih tako meni 34,6 %. V obeh letih se je odstotek tistih, ki so se opredelili, da samomori malo ogrožajo nacionalno varnost le malo spremenil. Tako je leta 1999 znašal 19,2 %, leta 2001 pa 22,2 %: Podobna tendenca se pojavi tudi pri odgovoru, da samomori sploh ne ogrožajo varnosti. V letu 1999 se je za ta odgovor opredelilo 6,6 % vprašanih, v letu 2001 pa 8,4 %. Pri obeh raziskavah sta deleža tistih, ki se do problema niso opredelili v obeh letih najnižja. Tako za leto 1999 znaša 4,8 %, v letu 2001 pa 6,8 %. Pri primerjavi obeh let skupaj vidimo, da se je na račun tistih, ki so v letu 1999 menili, da samomori zelo močno ogrožajo nacionalno varnost Slovenije povečal delež tistih, ki so v letu 2001 odgovorili, da samomori srednje ogrožajo nacionalno varnost.

Samomori kot grožnja nacionalni varnosti so v obeh letih dosegli visoke odstotke kljub temu, da so se na lestvici virov ogrožanja v letu 1999 in v letu 2001 poleg samomorov pojavljale tudi grožnje z mamili in narkotiki, kriminal, uničevanje okolja, brezposelnost, ki so že v javnomnenjski raziskavi iz leta 1994 po Grizoldu (1998: 109) dosegle visoke vrednosti. Poleg teh groženj se v zadnjih javnomnenjskih raziskavah iz leta 1999 in leta 2001 po Prezlju (2003: 134-135) pojavljajo še naslednje grožnje: terorizem, skrajni nacionalizem, notranjepolitična nestabilnost, AIDS, revščina, majhna nataliteta, naravne in tehnološke nesreče, vojaške grožnje s strani drugih držav, razprodaja družbenega premoženja, prometne nesreče, zaostajanje na področju znanosti in tehnologije, begunci, ilegalci, priseljenci.

Samomori so v javnomnenjskih raziskavah po stališčih anketiranih prebivalcev večja grožnja varnosti Slovenije kot vojaške grožnje drugih držav, ki jih anketirani sploh ne zaznavajo kot grožnjo. Kar pomeni, da se Slovenci počutijo varni pred zunanjimi, vojaškimi grožnjami in bolj zaznavajo nevarnost notranjih, nevojaških groženj, kamor se uvrščajo tudi samomori. V skupino groženj, ki dosegajo v obeh letih manjšo intenzivnost od samomorov se uvrščajo: AIDS, zaostajanje na področju znanosti in tehnologije, ekstremni nacionalizem, terorizem, begunci, ilegalci in priseljenci ter konflikti v bivši Jugoslaviji. V letu 1999 je bila intenzivnost groženj s samomori večja od groženj notranje nestabilnosti in groženj z begunci, emigranti in ilegalnimi priseljenci. V letu 2001 pa so samomori dosegali večjo intenzivnost groženj od naravnih in tehnoloških nesreč, razprodaje družbenega premoženja in grožnje z begunci, emigranti in ilegalnimi priseljenci. (Prezelj 2003: 134-135) Iz analize groženj nacionalne varnosti v teh javnomnenjskih raziskavah je razvidno, da se tudi skozi javno mnenje zmanjšuje pomen vojaških groženj glede na to, da anketirani vojaškim grožnjam drugih držav, ki bi utegnile ogroziti nacionalno varnost Slovenije sploh ne pripisujejo nobenega pomena,

podobno pa se je zgodilo tudi s konflikti v bivši Jugoslaviji, ki dosegajo zelo nizko intenzivnost groženj. Tako je skozi javno mnenje razvidno upadanje pomena vojaških groženj in naraščanje nevojaških, tudi manj običajnih.

Dejstvo, da Slovenci v samomorih zaznavajo večjo grožnjo kot v konfliktih v bivši Jugoslaviji, na eni strani dokazuje, da smo se Slovenci pričeli zavedati pomena nevojaških in notranjih groženj kot so samomori, po drugi strani pa se z vstopanjem v evroatlantske integracije (NATO in EU) počutimo varnejše pred vojaškimi oblikami groženj in večji pomen pripisujejo nevojaškim.

Iz dosedanje analize ni razvidno, ali sami samomori ogrožajo nacionalno varnost. Ugotovila sem, da dejansko grožnjo nacionalni varnosti predstavljajo vzroki za samomor, obstaja pa še dvom, ali jo samomori ogrožajo tudi neposredno. Povsem drugačen vpogled dobimo, če pogledamo, kako vplivajo samomori na posameznike, ki so v kakršnikoli interakciji s samomorilcem. Pri teh ljudeh samomor povzroči čustveno travmo in padec kakovosti življenja. Če upoštevam Grizoldovo (1999: 23) definicijo varnosti, ki pravi, da je varnost stanje v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in gmotni ter duševni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave; ugotovim, da samomor ogroža individualno varnost posameznika in hkrati tudi nacionalno varnost. Ker so v Sloveniji samomori pogost pojav, je bila velika večina anketiranih že v stiku s samomorilcem ali njegovimi bližnjimi, kar pojasnjuje enotnost njihovega stališča, da samomori ogrožajo nacionalno varnost. Buzan (1991: 36) sicer trdi, da subjektivni občutki varnosti ali zaupanja nimajo nujno povezave z resnično varnostjo, vendar pri samomorih ta trditev ne drži.

4.2. Vojna in samomori

Po Stenglu (1969: 34) je naraščanje in upadanje samomorilnosti povezano s spreminjanjem družbenih razmer, kamor se uvrščajo tudi vojne. Sociologi so na osnovi statističnih dejstev prišli do ugotovitve, da število samomorov v vojnah upade, zato so vojne označili kot »zaviralen ventil« za samomore.

Durkheim (v Haralambos in Holborn 1999: 826) je ugotovil, da je po izbruhu vojne med Avstrijo in Italijo leta 1866 stopnja samomorilnosti v obeh državah upadla za 14 odstotkov, zato imajo vojne zaviralen učinek na samomore, ker je v vojni želja po preživetju najmočnejša. Stengel (1969: 17) meni, da je v vojni manj samomorov, ker se agresivna čustva iz ogroženega Jaza preusmerijo na zunanjega sovražnika in ker pada pomen nekaterih vrednot v posameznikovem življenju. Zaradi družbenih sprememb, ki jih povzroči vojna se spremenijo vrednote in vzorci vedenja. Agresivno vedenje, nasilje, ubijanje in sadizem so v vojnah značilni, predvidljivi, pričakovani in tudi zaželjeni pojavi, zato naj bi število samomorov upadalo, ker se agresija lahko kanalizira na sovražnika. V vojnah prihaja do nekontroliranega množičnega pobijanja, kjer prevladujejo izjemne situacije, posamezniki v vojni ne upoštevajo etičnih norm in vrednot, niti se to od njih ne pričakuje. Vsi zakoni in pravila, ki veljajo v miru, v vojni izgubijo vrednost. Prisoten je občutek ogroženosti, ki se zaradi občutkov strahu projicira skozi agresijo. Po Ringlu (1966 :67) v vojni »nemočni bes« postane »močan«, usmeri se proti sovražniku in ne proti samemu sebi, zato je posledično manj samomorov.

Teorijam o upadanju samomorov med vojnami, nasprotujejo podatki o dejanskem stanju na Nizozemskem med drugo svetovno vojno, ko je število samomorov naraslo. Po nemški invaziji leta 1940 se je količnik samomora povečal za 50%. Takrat si je okoli 380 ljudi vzelo življenje, mnogi po samomorilskem paktu¹³ in med njimi so bile tudi cele družine. Okoli 230 samomorilcev je bilo Židov (Miličinski 1985: 54).

V vojni samomor izberejo zaradi težkih situacij tudi ljudje, ki ga v miru zelo verjetno ne bi napravili. Med drugo svetovno vojno v bivši Jugoslaviji so izmed 44 med vojno padlih partizanskih zdravnikov 4 napravili samomor.¹⁴ Značilno pa je, da vojaki v vojni sebe redko namerno poškodujejo. Tisti, ki so sebe namerno poškodovali, so obžalovali, da je prišlo do samopoškodb. Običajno ni bilo prič in je bilo tudi nemogoče dokazati resen namen (Kapor

---

¹³ Za take vrste samomorov je značilno, da jih naredi večja množica ljudi. Takšni samomori so lahko popolnoma prostovoljni, ni nujno, da so v ozadju karizmatični voditelji, ampak se večja skupina ljudi odloči za samomor zaradi brezizhodnosti položaja, še posebej takrat, če menijo, da bodo žrtve krute in nasilne smrti.

¹⁴ Zdravnik, ki je zdravil aktiviste in partizane, ter zahajal tudi v partizanske enote, je po aretaciji gestapovcev in po strahotnem gestapovskem mučenju kasneje v mariborskih zaporih 1944 napravil samomor. Zdravnik, ki zaradi nemških zased, ni mogel sprejeti 50 nepremičnih ranjencev, ki so se jim oblatene rane gnojile, se je zaradi prizadetosti, »obupa in živčne izčrpanosti« ustrelil. (Kostnapfel 1972: 26)

1982: 403). Nasprotno pa Durkheim (1952: 30) v bitkah med vojno vidi priložnosti za samomor vojakov, a večina ne opazi, da lahko gre za zavestno, namerno dejanje samomora. Kar se izkaže kot pogum, je morda le samomorilni nagon, čeprav so priložnosti v vojni tolikšne, da je smrt tako ali tako skoraj neizbežna. Poznani so primeri junaških samomorov, v katerih gre posameznik zavestno v smrt, da bi povzročil težko izgubo sovražniku.

Od Durkheimovega povezovanja samomorov z vojnami je minilo več kot 100 let. Od takrat pa do danes se je zakonitost vojn precej spremenila. Zato menim, da so zakonitosti sociologov, da število samomorov med vojno upada, v tem času doživele tudi kakšno spremembo. Izbrala sem tri vojne na območju bivše Jugoslavije: Slovenije, Hrvaške in obleganje Sarajeva, in za njih ugotavljal aktualnost trditve, da število samomorov med vojnami upada. Ta tri območja sem izbrala, ker so bila nekoč del skupne države Jugoslavije, hkrati imajo zelo različno kulturno okolje, močno pa se je med njimi razlikoval tudi sam značaj vojn.

V prikazanem koeficientu samomorov je vključeno celotno prebivalstvo. Število samomorov med vojaki ni posebej prikazano, zaradi razlogov, ki sem jih navedla na začetku diplome. Za bolj razvidne značilnosti koeficienta samomorov med vojno, so navedeni tudi koeficienti pred vojno in po vojni.

4.2.1. Vojna za osamosvojitve Slovenije

Vojna je kompleksen družbeni pojav, zato zanj obstaja več vidikov razlag skozi različne znanstvene pristope. Najustreznejši je obramboslovni pristop, ker vojno opredeli zelo natančno in precizno definira njene elemente. Po Beblerjevi definiciji, je vojna »izredno zaostren družbeni spopad«, v katerem se družbene skupnosti (plemena, ljudstva, narodi, razredi, rasne, etnične, verske, idr.skupnosti), gibanja, države in združenja držav kontinuirano in organizirano na vseh straneh borijo za uveljavitev svojih ciljev, ob pretežni uporabi množičnega oboroženega boja, ki po obsegu in posledicah bistveno presega druge oblike oboroženega nasilja na isti ravni družbenega razvoja in vojaške tehnologije.« (Enciklopedija Slovenije 2000: 315)

Pri poimenovanju osamosvojitvene vojne v Sloveniji prihaja do nejasnosti zaradi terminoloških izrazov, ker se je vojna v Sloveniji po določenih kriterijih razlikovala od drugih

vojn. Do dileme je prihajalo zlasti zaradi števila žrtev, časa trajanja in sprtih strani. Za dogodke v juniju in juliju v letu 1991, kjer je bilo število žrtev manjše od 100, v polemologiji obstaja primernejši termin - manjši oboroženi spopad, ki ga je Axlllova (v Enciklopedija Slovenije 2000: 315) definirala, kot »spopad zaradi nasprotovanja glede oblasti in/ ali ozemlja, ki zaradi uporabe oborožene sile dveh strani, od katerih je vsaj ena vladna ali državna, povzroči najmanj 25 žrtev zaradi bojevanja. To poimenovanje ustreza vojaški terminologiji, a v vsakdanji rabi je pogostejša raba izraza vojna. Pri nadaljevanju bom tudi jaz uporabljala termin vojna, ker menim, da so suicidologi pri analiziranju samomorov med vojnami upoštevali bolj sociološko-politološke definicije vojn kot pa polemološke in jih niso podrobno razlikovali po intenzivnosti bojevanja in števila žrtev.

Leto 1991, ko se je v Sloveniji odvijala osamosvojitvena vojna, izstopa med enajstletnim obdobjem po največjem številu samomorov (glej tabelo 4). Visoko število samomorov v tem letu izstopa tudi zato, ker je bil leto dni nazaj zabeležen celo eden izmed najnižjih koeficientov v zadnjih 20 letih in je znašal 28, oziroma je samomor napravilo 543 ljudi. Razlogi znižanja samomorov v letu 1990 je sovpadalo z bližajočim se procesom državne osamosvojitve, uspehom v političnih in vojaških spopadih s prejšnjim sistemom, demokratizacijo, vsesplošnim odpiranjem v svet, kar je vplivalo na strnjeno in kohezivno slovenskega naroda. (Leskošek 2001: 42) A koeficient¹⁵ samomorilnosti je v letu 1991 močno narasel in je znašal 32, oziroma je samomor napravilo 646 ljudi, kar pomeni, da je v primerjavi s prejšnjim letom samomor napravilo več kot 100 ljudi. V letu 1991 je samomor napravilo 77,5 % moških in 22,5% žensk. Največji odstotek samomorov med moškimi je bil v starostni skupini od 40 – 44 let, in je znašal 12,4 %, pri ženskah pa je bil v tem letu največji odstotek v starostni skupini 60 – 64 let, ki je znašal 16,6 %. Po Durkheimu (1992: 33) edino družbene razmere povzročijo spreminjanje števila samomorov. To lahko pojasnim z dejstvom, da število samomorov v letu 1990 zaradi uresničenih nacionalnih ciljev, samostojnosti in demokratizacije upade in ob takih razmerah je po Musku (1994: 184) pričakovan upad samomorov. V letu 1991 pa se število samomorov, zaradi napetih in nestabilnih razmer močno poveča in doseže v enajstletnem obdobju najvišji koeficient, kar je v nasprotju z obstoječimi sociološkimi teorijami. Ker so se dejanski boji za osamosvojitve Slovenije

---

¹⁵ Koeficient samomorilnosti izraža delež samomorilne obremenjenosti določene populacije: npr. koeficient 1 pomeni en samomor na 100.000 prebivalcev.

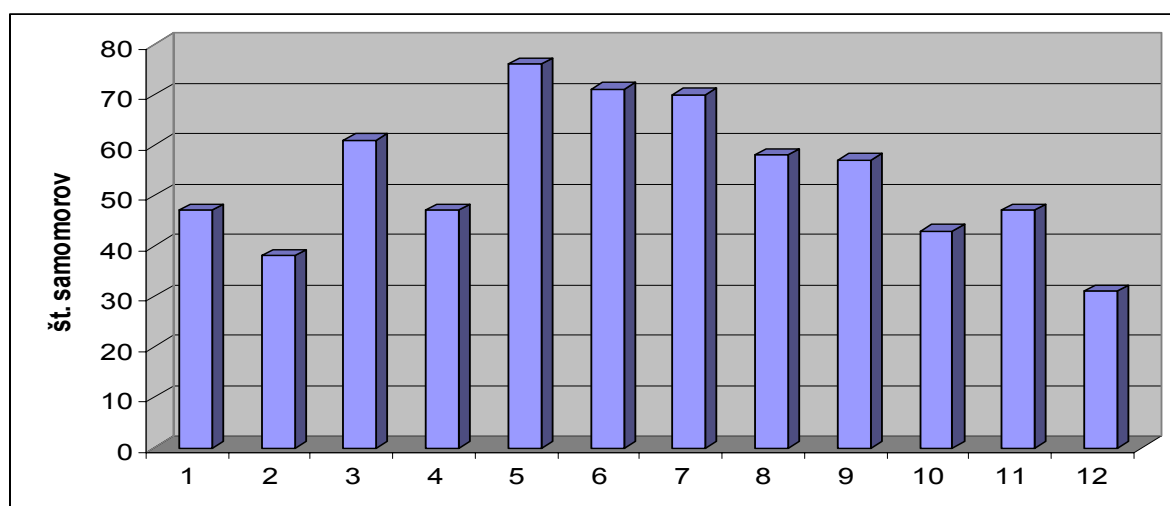
odvijali le kratek čas (v mesecu juniju in juliju), je potrebno tudi upoštevati, kdaj je bilo storjenih največ samomorov. Letno število samomorov je zato prikazano še po mesecih.

Tabela 6: Samomori po mesecu smrti

Leto/Mesec	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1990	43	34	42	39	65	65	51	60	50	35	38	31
(v %)	7,8	6,1	7,6	7,1	11,8	11,8	9,2	10,8	9,0	6,3	6,9	5,6
1991	47	38	61	47	76	71	70	58	57	43	47	31
(v %)	7,3	5,9	9,4	7,3	11,8	11,0	10,8	9,0	8,8	6,7	7,3	4,8
1992	52	40	62	48	52	55	55	55	36	51	46	36
(v %)	8,8	6,8	10,5	8,2	8,8	9,4	9,4	9,4	6,1	8,7	7,8	6,1
1993	45	39	56	57	80	42	50	59	56	47	42	41
(v %)	7,7	6,6	9,5	9,7	13,6	7,1	8,5	10	9,5	8	7,1	7
1994	54	62	56	47	55	58	55	54	51	52	41	36
(v %)	9,2	10,5	9,5	8	9,4	9,9	9,4	9,2	8,7	8,8	7,0	6,1
1995	41	45	47	58	52	50	47	45	58	43	37	41
(v %)	7,0	7,7	8	9,9	8,8	8,5	8	7,7	9,9	7,3	6,3	7
1996	48	43	41	49	56	52	57	56	55	54	42	44
(v %)	8,2	7,3	7	8,3	9,5	8,8	9,7	9,5	9,4	10,9	7,1	7,5

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-1996

Graf 5: Število samomorov po mesecih v letu 1991

V času vojne, ki se je pričela 7.junija 1991 in končala 6.julija 1991 je bilo med vsemi samomori v mesecu juniju in juliju skupaj storjenih **141** samomorov. V šestletnem obdobju , od leta 1990 do leta 1996 (po letu 1996 podatki o samomorih po mesecih niso več

evidentirani) je bilo leta 1991, v času dejanskih spopadov storjenih največ samomorov¹⁶, kar je razvidno iz tabele.

Moja dosedanja analiza samomorov med osamosvojitveno vojno nasprotuje vsem dosedanjim trditvam, da število samomorov med vojno upade.

4.2.2. Obleganje Sarajeva med leti 1992 in 1995

Mednarodnega priznanja neodvisnosti in suverenosti Bosne in Hercegovine v letu 1992 niso upoštevali bosanski Srbi, ker niso hoteli biti ločeni od Srbije, zato so razglasili svojo Republiko srbsko in pričeli uresničevati idejo o »veliki Srbiji«. Kmalu je območje Bosne in Hercegovine zaradi spopadov postalo veliko krizno žarišče v Evropi, kjer se je odvijala krvava, državljanska vojna med Hrvati, Muslimani in Srbi.

Tako se je v Bosni štiri leta odvijal najbolj krvav in krut konflikt v Evropi po drugi svetovni vojni (<http://www.liv-coll.ac.uk/pa09/europetrip/brussels/sarajevo95.htm>, 20.3.2004). Poseben fenomen je bil glavno mesto Sarajevo, kjer se je aprila leta 1992 pričelo dolgotrajno, tri leta in pol trajajoče obleganje mesta. Mesto je za analizo pomembno, ker prikazuje gibanje koeficienta samomorilnosti na ožjem območju, na katerem bi morale zaradi ekstremnih razmer obleganja, še dodatno potrditi sociološke trditve o povečanju socialne kohezivnosti med prebivalci in boja za obstanek med tako krizno situacijo, kot je vojna in posledično zmanjšanje samomorilnosti.

Tabela 7: Število samomorov v Sarajevu od leta 1983 do leta 1997

Leto	1983	1984	1985	1986	1987	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Št.sam.	16,17	16,04	16,12	17,00	10,50	16,00	22,67	18,33	21,33	7,16	15,17

Vir: prirejeno po Loga 1999: 19; Ramljak, 1999: 445

Koeficient samomorov v Sarajevu je bil pred vojno med leti 1983 do 1992 stabilen in je znašal okoli 15. Med vojno pa je koeficient pričel naraščati. Najvišjo vrednost doseže leta

¹⁶, V letu 1990 je bilo meseca junija in julija storjenih 116 samomorov, leta 1992 110, v letu 1993 92, leta 1994 113 leta 1995 97 in v letu 1996 je bilo storjenih 109 samomorov.

1993 ko znaša 22,67. V tem času se je zaradi kriznih razmer vzpostavil zaradi vsesplošnega pomanjkanja, izstradanja in umiranja popolnoma nov način življenja, saj je bil smisel življenja izgubljen, zato sem sklepala, da so te posledice vplivale tudi na povečano stopnjo samomorilnosti.

Tudi leta 1994 in 1995 je koeficient še vedno zelo visok, leta 1994 znaša 18,33 in leta 1995 znaša 21,33. V vseh letih vojne je koeficient samomorov višji od obdobja pred vojno. Dolgotrajno obleganja mesta, kjer so ljudje v povprečju zaradi stradanja izgubili 15 kg telesne teže, ob življenju je bilo 12.000 prebivalcev, od tega 1500 otrok, (http://www.friendsofbosnia.org/edu_bos.html, 20.3.2004), večletna izpostavljenost neugodnim razmeram, lakoti, ubijanju, odrezanosti od sveta, je povzročila strahotne posledice. Zato je bila povečana stopnja samomorov med vojno pričakovan pojav. Vojna, kot apokaliptični fenomen, sproži in regenerira zelo globoko krizo, obsegajoč vse elemente družbenega življenja. Privede do psihične regresije, z nenormalnim in neracionalnim občutenjem in vedenjem, ter privadi ljudi na vse krutosti, človeške tragedije in smrti (Ramljak 1999: 453). V Sarajevu je vladala popolna dezorientacija, povečevale so se frustracije in stanje nemoči, ki so značilne za pojav anomije¹⁷. Posledice anomije so anomični samomori, ki se dogajajo v družbenih okoliščinah, kjer ne obstajajo več splošno priznane družbene vrednote, in so odsotni mehanizmi socialne kontrole, posamezniki so prepuščeni samemu sebi, saj ne obstajajo več smernice, po katerih bi se lahko zgledovali (Ramljak 1999: 426).

Ko so po koncu vojne v Bosni in Hercegovini psihologi ugotavljali, zakaj je število samomorov naraščalo po celotni državi, so ugotovili, da je vojna kot najznačilnejši sociopatološki pojav in najtežja travmatološka izkušnja resen suicidogeni faktor tveganja za naraščanje števila samomorov.

(<http://www.pogol.net/index.php?go=psih.org/clipsee/CLIPSEE+publications/Sarajevo+2000+bosanski&orderby=&ascdesc=%20&PHPSESSID=2081b9ca34dd4d3319b79c30d48b5bf5>, 6.12.2003)

Konec vojne in začetek vzpostavljanja miru nakazujejo tendenco upadanja stopnje samomora (Loga 1999: 194). Tako koeficient samomora v letu 1996 doseže vrednost 7,16, kar je celo

---

¹⁷ Za pojav anomije je značilen šibak družbeni nadzor, moralne obveznosti, ki omejujejo posameznika in uravnavajo njegovo vedenje, niso dovolj močne, da bi učinkovito delovale (Durkheim v Haralambos 2001:193).

manj kot v obdobju pred vojno, ko je povprečni koeficient znašal okoli 15. V letu 1997 koeficient samomorov sicer ponovno naraste, a njegova vrednost ne doseže takšne vrednosti kot v vojni. Na ponovno naraščanje samomorov po vojni vpliva realna situacija v kateri se znajdejo posamezniki.

Sarajevski kanton zelo nazorno dokazuje, da spoznanja sociologov o upadanju samomorov med vojno niso več aktualna. Iz primera sarajevskega kantona lahko sklepamo, da ne glede na prostorsko razsežnost območja in izredne razmere, v katerih je ogrožena eksistenca posameznikov, število samomorov med vojno ne upada.

4.2.3. Hrvaška od leta 1991 do leta 1995

Leto 1991 mi je pomenil mejnik v začetek vojne na Hrvaškem, saj se je vojna tu razširila takoj po umiku enot JLA iz Slovenije, čeprav segajo nesoglasja med Srbi in Hrvati že v leto 1989 in so prve žrtve padle že pred prihodom enot JLA. Odločila sem se, da med vojno na Hrvaškem natančneje pojasnim koeficient samomorilnosti med leti 1991 in letom 1995.

Tabela 8: Samomori na Hrvaškem

Leto	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
St.samom.	21,9	21,8	24,1	23,3	21,8	23,9	23,1	24,2	22,7	22,7	19,4	20,9	19,8	21,5	20,7

Vir: <http://www.vecernji-list.hr/2002/02/06/Pages/crna-samoubojstva.html> (5.10.2003)

Iz tabele je razvidno, da so koeficienti samomorov predvojnega obdobja podobni koeficientom med vojno. Med letom 1991 in 1995 koeficient samomorov nikoli ne doseže nižjih vrednosti od 22,7, razen v letu 1995, ko se vojna izteka. Padec koeficienta pojasnujem s koncem vojne in vzpostavljanjem normalnega življenja (identična situacija se je zgodila tudi v Sarajevu). V povojnem obdobju koeficient ne doseže v nobenem letu tako visoke vrednosti kot med vojno. Poleg tega je razvidno, da je bil v 15 letnem obdobju najvišji koeficient med vojno leta 1992 in je znašal 24,2.

Ti podatki dokazujejo, da koeficient samomorov med vojno ni upadel, vendar ni tako zelo narasel kot v primeru Sarajeva in Slovenije. Bistveno je, da ne ustreza sociološkim trditvam o upadanju samomorov med vojno.

Tabela 9: Način samomora na Hrvaškem med 1987- 1990 in med 1991 do 1994

Način samomora	1987-1990	Odstotki	1991-1994	Odstotki
Zastrupitev	378	8,9	287	6,7
Obešenje	2552	60,0	2150	49,7
Utopitev	303	7,1	297	6,9
Strelno orožje	352	8,3	915	21,2
Ostri predmeti	96	2,3	100	2,3
Skok z višine	201	4,7	185	4,3
Drugo	368	8,7	389	8,9

Vir: <http://www.://vecernji-list.hr/2002/02/06/Pages/crna-samoubojstva.html> (5.10.2003)

V miru med letom 1987 do 1990 leta kot način samomora prevladuje obešenje, saj je na tak način naredilo samomor 60 % ljudi. V vojni med leti 1991 do leta 1994 pa se odstotek samomorov z obešenjem, ki v tem obdobju znaša 49,7 % odstotkov, zmanjša zaradi samomorov s strelnim orožjem, ki se iz 8,3 % povečajo na 21,2 %, kar je pravzaprav logična posledica, glede na to, da se je v tem času odvijala vojna in je bilo strelno orožje lažje dosegljivo. Ostali načini: zastrupitev, utopitve in skok z višine v obeh obdobjih dosegajo približno enake vrednosti.

5. ZAKLJUČEK

Oseba, ki ne pozna razloga za življenje bo rešitev poiskala v smrti. Samomor je eksistencialno vprašanje o večni dilemi »biti, ali ne biti«, kjer si je posameznik kot edino živo bitje sam sposoben določiti konec življenja.

Prva izvedena hipoteza se je glasila, da so moški bolj obremenjeni s samomorom kot ženske. To trditev je postavil že Durkheim in je še vedno aktualna. Tudi drugje po svetu obstaja enaka tendenca, zato je bil takšen pojav za Slovenijo tudi pričakovan. »Šele« vsak četrti samomor v Sloveniji je ženski, kar dokazuje večjo samomorilno obremenjenost moških. Po trditvah psihologov in sociologov se vzroki višje samomorilne obremenjenosti med moškimi nanašajo predvsem na pričakovanja družbe do moškega, ki jih le ta ne more vedno dosegati. Družbeno pogojena pričakovanja se še vedno nanašajo na moško uspešnost in doseganje zastavljenih ciljev. Tako so moški v vsakdanjem življenju v precej nevhvaležnem položaju. Temeljna lastnost, ki ločuje moške in ženske, je večja moška grobost in agresivnost na eni strani, ter emocionalna občutljivost žensk na drugi strani. Te lastnosti so pravzaprav že vnaprej »programirane« v osebnost moškega, saj so zelo pomembne pri doseganju zastavljenih ciljev. Povprečen slovenski moški teži k uspehu in družbenemu priznanju, hkrati pa je introvertiran in nesamozavesten, saj zelo težko izraža svojo bolečino in žalost. Težje prenaša čustvene izgube, osamljenost, smrt ljubljene osebe, brezposelnost, za razliko od žensk, ki lažje prenašajo osebne in poslovne izgube. Svoja potlačena občutja moški najlažje in najpogosteje izrazijo skozi samoagresivnost. Zato lahko potrdim izvedeno hipotezo, da so moški v Sloveniji s samomori bolj obremenjeni kot ženske in sklepam, da se ta trend še nekaj časa tudi v prihodnosti ne bo spremenil, zaradi zgoraj naštetih lastnosti moškega. Kljub nesorazmerju pri obremenjenosti s samomorom med spoloma ne pomeni, da ženske niso obremenjene s samomorom. Med Slovenci torej izstopa določena osebna lastnost, ki vodi do tako visoke stopnje samomorilnosti.

Značilen vzrok samomorilnosti je v agresivnosti, ki se ne usmeri navzven, ampak se obrne navznoter. Temeljna lastnost agresije pa je uničenje sebe ali drugih. Osebe za katere je značilna višja stopnja avtoagresivnosti imajo močno željo po samokaznovanju, ki izhaja iz nerazrešenega konflikta med otroci in starši v otroštvu. Zato menim, da je agresivnost pri Slovencih najpomembnejši dejavnik tveganja za samomor, kar dokazujejo visoki koeficienti

samomorov. Tudi dejstvo, da smo bili Slovenci skozi zgodovino vedno zatiran narod, je moralo med nami pustiti določene vzorce vedenja povezanih z avtoagresivnostjo, zato lahko potrdim tudi drugo izvedeno hipotezo, da je agresivnost najpomembnejši dejavnik za samomor.

Poleg agresivnosti za katero menim, da je najpomembnejši in najodločilnejši vzrok samomorilnosti, pa ne smem zanemariti ostalih dejavnikov, ki vodijo ljudi v samomor. Ti dejavniki so zelo različni, saj se psihosocialni vzroki, prepletajo s socialnoekonomskimi, le ti pa potem v brezizhodnih stanjih in določenih okoliščinah ob primernem času postanejo odločilni sprožilci pri odločitvi za samomor. Še vedno velja obče pravilo, da so s samomorom bolj obremenjeni ljudje z obrobja ekonomske revščine, z nižjim družbenim statusom, osebe, ki izgubijo bližnjo osebo in starejši prebivalci pri katerih je velikokrat odločilen dejavnik fizična bolezen ali invalidnost. Pri teh motivih so zelo pomembni psihološki dejavniki s katerimi se dejansko dobi vpogled v človekovo notranjost in se prepoznajo vzgibi za samomor. Brezup, pesimizem, obupanost nad življenjem, občutek ujetosti, tesnobe, izolacija iz okolice, občutki manjvrednosti, vse to so dejavniki, ki so napovedovalci depresij in drugih duševnih motenj. Depresija in alkoholizem, pa sta v zelo pogosti korelaciji s samomorilnostjo. Psihološki dejavniki porušijo čustveno ravnotežje v posamezniku in ga privedejo do tako skrajnih dejanj, kot so samomori. Vzroki za samomor, ki sem jih naštel, zmanjšujejo kakovostno raven življenja posameznikov in ogrožajo individualno varnost posameznikov. Ker pa se individualna in nacionalna varnost medsebojno prepletata in je posameznik tudi del nacionalne varnosti, vzroki za samomori ogrožajo tudi nacionalno varnost. S čimer lahko potrdim tudi tretjo izvedeno hipotezo.

Dejansko grožnjo nacionalni varnosti predstavljajo vzroki za samomor. Naslednja ugotovitev je bila, da samomori pri ljudeh, ki so v interakciji s samomorilcem, povzročajo čustveno travmo, padec kakovosti življenja in individualno ogroženost. Posledično torej samomor ogroža tudi nacionalno varnost. V Sloveniji zaradi visokega koeficienta samomorilnosti in javnomnenjskega zaznavanja samomorov, samomori ogrožajo nacionalno varnost. S tem lahko potrdim tudi mojo prvo, splošno hipotezo, da so samomori grožnja nacionalni varnosti.

Država ima izmed vseh objektov nacionalne varnosti največjo moč odločanja in lahko z različnimi ukrepi preprečuje samomorilnost in s tem posledično pripomore k občutkom manjše ogroženosti nacionalne varnosti zaradi samomorov.

Sociologi, ki so proučevali povezanost samomorov z drugimi družbenimi pojavi, kamor se uvrščajo tudi vojne so po statističnih podatkih ugotovili, da število samomorov med vojno upade. Pri analiziranju in proučevanju vojn v treh območjih Jugoslavije: Slovenije, Hrvaške in Sarajeva pa sem sama prišla do popolnoma drugačnih zaključkov. Število samomorov med osamosvojitveno vojno v Sloveniji leta 1991 najbolj naraste med enajstletnim obdobjem med leti 1990 do 2001. Tudi v Sarajevu, ki je bilo izpostavljeno več kot tri letnemu vojnemu obleganju, število samomorov še bolj značilno naraste. Tudi primer vojne na Hrvaškem dokazuje, da se število samomorov med vojno ni zmanjšalo, čeprav je bilo povečanje samomorov minimalno. V skladu s temi ugotovitvami zavračam drugo splošno hipotezo, da število samomorov med vojno upada.

Predvidevam, da vojne kljub možnosti lažjega izražanja agresivnosti navzven, ne morejo bistveno znižati samomorilnosti. Če so ljudje že primarno obremenjeni s samomorom, jim ga vojna ne bo preprečila. Nasprotno. Mislim, da se število razlogov za samomor med vojno prej poveča kot zmanjša. K temu v veliki meri pripomore kaotično stanje, vsakodnevne grozote, brutalnost in nasilje, povečane so možnosti za izgubo ljubljenih oseb, ki je tudi v miru pomemben motiv za samomor. Navedene situacije in dogodki kvečjemu zmanjšujejo vrednost življenja, zato posamezniki prej vidijo rešitev v smrti kot v miru.

6. LITERATURA

6.1. Samostojne publikacije

1. (1990) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
2. (1991) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
3. (1992) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
4. (1993) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
5. (1994) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
6. (1995) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
7. (1996) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
8. (1997) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
9. (1998) *Leksikon Cankarjeve založbe*. Dolinar, K. in Knop, S. (ur.). Ljubljana: Cankarjeva založba.
10. (1998) *Veliki splošni leksikon*, 8.knjiga. Ljubljana: DZS.
11. (1998) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
12. (1999) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
13. (2000) *Zdravstveni Statistični letopis*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
14. (2000) *Enciklopedija Slovenije*, Ljubljana: Mladinska knjiga.
15. (2001) *Enciklopedija Slovenije* 15.zvezek Wi/ž. Ljubljana: Mladinska knjiga
16. (2002) *WHO, World Report on Violence and Health*. Geneva.
17. Anžič Andrej (1997) *Varnostni sistem republike Slovenije*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
18. Buzan, Barry (1991) *People States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post- Cold War Era*. London: Harvester Wheatsheaf.
19. Buzan, Barry; Waever, Ole in Jaap, de Wilde (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
20. Durkheim, Emile (1992) *Samomor. Studia Humanitatis*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
21. Durkheim, Emile (1952) *Suicide*. London: Routledge & Kegan Paul LTD Broadway House, 68-74 carter, Lane.
22. Fromm, Erich (1987) *Človekovo srce*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

23. Grizold, Anton (1999) *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
24. Haralambos, M. in Holborn Martin (1999) *Sociologija - teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
25. Hayes, Nicky, Orrel, Sue (1998) *Psihologija*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
26. Južnič, Stane (1993) *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Kampadžija, B., Šovljanovski, M. (1989) *Osnovi medicinske suicidologije*. Beograd, Zagreb: Medicinska knjiga.
28. .Kapor, Gojko (1982) *Ratna psihiatrija*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
29. Kobal Francišek Miloš (2000) *Psihopatologija za varnostno in pravno področje*. Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
30. Kotnik-Dvojmoč Igor (2002) *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Lamovec, Tanja in Rojnik, Ana (1978) *Agresivnost*. Ljubljana: DDU Univerzum.
32. Leskošek, Franc (2000) *Sociološki vidiki samomorilnosti na Slovenskem*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
33. Mrevlje, G. (1995) *Samomor kot zdravstveno-socialni pojav na Slovenskem*. V: Ciklus seminarjev Namesto koga roža cveti, Ljubljana: Meridiana.
34. Musek, Janek (1994) *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
35. Ramljak Alija A. (1999) *Medicinska kriminalistika*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet kriminalističkih nauka.
36. Ringel, Erwin, (1983) *Da odbaciš život – Refleksije o samoubojstvu*, Zagreb: Oko tri u jutru.
37. Stengel, Erwin (1969) *Grundsatzliches zum Selbstmord problem*. Bern.: Frankfurt am Main.
38. Taylor, Steve (1988) *The Sociology of Suicide*. London and New York: Longman.
39. Terriff, Terry et al (1999) *Security Studies Today*. Cambridge: Polity.
40. Trstenjak, Anton (1991) *Misli o slovenskem človeku*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
41. Trstenjak ,Anton (1993) *Umrješ, da živiš*. Celje: Mohorjeva družba.
42. Žižek, Slavoj (1987) *Jezik, ideologija, Slovenci*. Ljubljana :Delavska enotnost.

6.2. Zborniki

43. Grizold, Anton (1998) *Ogrožanje miru in varnosti v Sloveniji*. V Grizold, Anton (ur.) *Perspektive sodobne varnosti*, 108, 109. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Kobal, Miloš (1986) *Agresivnostni sindrom*. V Bras in dr. (ur.) *Psihiatrija*, 515. Ljubljana: DZS.
45. Kobal, Miloš (1986) *Nepsihotične osebnostne motnje*. V Bras in dr. (ur.) *Psihiatrija*, 350. Ljubljana: DZS.
46. Kostnapfel, Janko (1973) *Vojna kot sprožilni vzrok psihičnih motenj pri naših nekdanjih borcih*. V *Posebna publikacija št-1/73*. Ljubljana: Zavod RS za zdravstveno varstvo.
47. Leskošek, Franc (2001) *Sociološki vidiki samomorilnosti*. V Urdih in Lazar T. (ur.) *Zdravstveno varstvo Slovenije*, 41-47. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.
48. Marušič, Andrej in Zorko Maja (2003) *Slovenski samomor skozi prostor in čas*. V Železnik, Tanja (ur.) *Slovenija s samomorom ali brez*, 14. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
49. Miličinski, Lev (1986) *Klasifikacija duševnih motenj*. V Bras, S. in dr. *Psihiatrija*, 126. Ljubljana: DZS.
50. Miličinski, Lev (1986) *Sindromi, simptomi (kompleksi)*. V Bras, S. in dr. *Psihiatrija*, 119. Ljubljana: DZS.
51. Prezelj, Iztok (2003) *Slovenian National Security and Southeastern Europe*. V Grizold, Anton (ur.) *Security and Cooperation in Southeastern Europe*, 134-135. Ljubljana: Faculty of Social Sciences.

6.3. Članki

52. Balažic, Jože (2002) *Smrt kot legitimna smrt*. Emzin: Revija za kulturo, št. 1-2, str.: 14.
53. Grah, Matija (2003) *Moški se ustrelijo, ženske utopijo*. Delo, Sobotna priloga, 22.11.2003, str.: 22, 23.
54. Potić, Zoran (1998) *Črni petek*. Mladina, št. 3, str.: 41-42.
55. Prezelj, Iztok (2001) *Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti po koncu hladne vojne*. Teorija in praksa, št. 5, letnik 38, str.: 848.

56. Ringel Erwin (1973) *Osnove sodobne profilakse samomora*. Glasilo slovenskega zdravništva, letnik 42, str.: 221-224.

6.4. Internetni viri

57. (<http://www.vecernji-list.hr/2002/02/06/Pages/crna-samoubojstva.html>) (5.10.2003).

58. (<http://www.pogol.net/index.php?go=psih.org/clipsee/CLIPSEE+publications/Sarajevo+2000+bosanski&orderby=&ascdesc=%20&PHPSESSID=2081b9ca34dd4d3319b79c30d48b5bf5>) (6.12.2003).

59. (http://www.friendsofbosnia.org/edu_bos.html) (20.3.2004).

60. (<http://www.liv-coll.ac.uk/pa09/europetrip/brussels/sarajevo95.htm>, (20.3.2004).

61. (http://www.mors.si/mors/ministrstvo/pravni_akti/3resnv.htm) (10.7.2003).

62. (http://www.gov.si/zrs/leto_02/04-02.pdf) (6.9.2003).

63. (http://www.sigov.si/ivz/vsebine/_zdravje/samomor_slo.htm) (10.10.2003).

6.5. Dokumenti

64. *Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije*, ur.list RS, št. 71/1993 (30.12.1993).

6.6. Ustni viri

65. pogovor z Dr.Ivan Djurić. Zdravnik splošne medicine, Petrovče, 6.11.2003.

66. pogovor z Dr. Andrej Marušič. Direktor Inštituta za varovanje zdravja, Ljubljani, 28.4.2003.

67. pogovor z dvema osebama, ki sta poskušali narediti samomor. Ljubljana, 15.8.2003.

7. PRILOGA

Tabela 10: Starostne skupine moških samomorilcev

Leto starostna skupina	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
10-14	1	0,2	3	0,6	3	0,7	5	1	2	0,4	3	0,7	2	0,4
15-19	7	1,7	7	1,4	10	2,3	20	4,2	18	3,8	15	3,4	14	3
20-24	20	4,8	31	6,2	32	7,3	34	7,1	25	5,2	36	8,3	19	4,1
25-29	38	9,2	27	5,4	33	7,5	22	4,6	37	7,7	21	4,8	31	6,7
30-34	28	6,8	41	8,2	40	9,1	46	9,6	35	7,3	33	7,6	37	8
35-39	30	7,3	60	12	47	10,7	51	10,6	46	9,6	43	9,9	37	8
40-44	45	10,9	62	12,4	42	9,6	47	9,8	53	11	38	8,7	57	12,3
45-49	58	14	48	9,6	31	7,1	44	9,1	43	0	47	10,8	49	10,5
50-54	39	9,4	44	8,8	49	11,2	44	9,1	47	9,8	46	10,6	35	7,5
55-59	43	10,4	46	9,2	33	7,5	50	10,4	47	9,8	41	9,4	42	9
60-64	36	8,7	41	8,2	40	9,1	37	7,7	45	9,4	38	8,7	51	11
65-69	20	4,8	26	5,2	29	6,6	22	4,6	27	5,6	32	7,4	43	9,2
70-74	13	3,1	19	3,8	24	5,5	25	5,2	24	5	15	3,4	18	3,9
75-79	18	4,4	23	4,6	11	2,5	16	3,3	14	2,9	7	1,6	6	1,3
80-84	15	3,6	14	2,8	12	2,7	10	2,1	13	2,7	12	2,8	15	3,2
85+	4	1	9	1,8	3	0,7	8	1,7	4	0,8	8	1,8	9	1,9
Total	413	100	501	100	439	100	481	100	480	100	435	100	465	100

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-1996

Tabela 11: Starostne skupine ženskih samomorilk

Leto starostna skupina	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
10-14	1	0,8	2	1,4	1	0,7	-	-	1	0,7	1	0,8	2	1,4
15-19	3	2,3	3	2,1	4	2,7	4	3	3	2,1	4	3,1	5	3,5
20-24	5	3,8	6	4,1	6	4	8	6	5	3,5	2	1,6	4	2,8
25-29	4	3,1	4	2,8	7	4,7	2	1,5	6	4,3	3	2,3	2	1,4
30-34	4	3,1	4	2,8	9	6	17	12,8	9	6,4	13	10,1	8	5,6
35-39	12	9,2	14	9,7	8	5,4	11	8,3	14	9,9	9	7	9	6,3
40-44	9	6,9	13	9	8	5,4	5	3,8	12	8,5	15	11,6	12	8,5
45-49	9	6,9	13	9	7	4,7	9	6,8	11	7,8	10	7,8	14	9,9
50-54	15	11,5	16	11	14	9,4	8	6	11	7,8	9	7	19	13,4
55-59	13	10	16	11	10	6,7	8	6	18	12,8	12	9,3	11	7,7
60-64	13	10	24	16,6	17	11,4	14	10,5	12	8,5	14	11,6	18	12,7
65-69	10	7,7	4	2,8	15	10,1	16	12	15	10,6	14	10,9	11	7,7
70-74	9	6,9	11	7,6	16	10,7	14	10,5	11	7,8	6	4,7	11	7,7
75-79	15	11,5	11	7,6	11	7,4	6	4,5	3	2,1	2	1,6	10	7
80-84	6	4,6	2	1,4	12	8,1	11	8,3	6	4,3	9	7	3	2,1
85+	2	1,5	2	1,4	4	2,7			4	2,8	5	3,9	3	2,1
Total	130	100	145	100	149	100	133	100	141	100	129	100	142	100

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-1996

Tabela 12: Načini samomora med moškimi

Leto	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
način samomora														
trde, tekoče snovi	19	4,6	21	4,2	22	5	23	4,8	20	4,2	22	5,1	17	3,7
plini v gospodinjstvu	2	0,5	-	-	-	-	1	0,2	1	0,2	-	-	2	0,4
drugi plini, pare	23	5,6	44	8,8	28	6,4	44	9,1	36	7,5	35	8	42	9
obešanje, dušenje, davljenje	287	69,5	317	63,3	284	64,7	304	63,2	312	65	281	64,6	303	65,2
utopitve	13	3,1	12	2,4	16	3,6	10	2,1	19	4	10	2,3	14	3
strelno orožje, eksploziv	42	10,2	65	13	53	12,1	61	12,7	55	11,5	47	10,8	48	10,3
ostri predmeti	7	1,7	10	2	7	1,6	9	1,9	9	1,9	11	2,5	11	2,4
skok z višine	6	1,5	17	3,4	19	4,3	17	3,5	18	3,8	17	3,9	14	3
drugo	14	3,4	15	3	10	2,3	12	2,5	10	2,1	12	2,8	13	2,8
pozne posl.samop.													1	0,2
Total	413	100	501	100	439	100	481	100	480	100	435	100	465	100

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-1996

Tabela 13: Načini samomora med ženskami

Leto	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
način samomora														
trde, tekoče snovi	22	16,9	26	17,9	20	13,4	26	19,5	19	13,5	14	10,9	13	9,2
plini v gospodinjstvu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,78	-	-
drugi plini, pare	6	4,6	1	0,7	5	3,4	7	5,3	7	5	5	3,9	7	4,9
obešanje, dušenje, davljenje	6	4,6	1	0,7	74	49,7	54	40,6	68	48,2	69	53,5	81	57
utopitve	57	43,8	72	49,7	24	16,1	21	15,8	15	10,6	12	9,3	16	11,3
strelno orožje, eksploziv	22	16,9	17	11,7	0	0	0	0	5	3,546	3	2,33	2	1,41
ostri predmeti	1	0,8	1	0,7	2	1,3	8	6	1	0,7	5	3,9	3	2,1
skok z višine	1	0,8	2	1,4	16	10,7	12	9	21	14,9	13	10,1	11	7,7
drugo	11	8,5	9	6,2	8	5,4	5	3,8	5	3,5	7	5,4	9	6,3
Total	130	100	145	100	149	100	133	100	141	100	129	100	142	100

Vir: prirejeno po Zdravstvenih statističnih letopisih 1990-1996